

WMO doe-boek

**Tips & trucs voor cliëntenorganisaties
om het gemeentelijk WMO-beleid
succesvol te beïnvloeden**

WMO doe-boek

**Tips & trucs voor cliëntenorganisaties
om het gemeentelijk WMO-beleid
succesvol te beïnvloeden**

Trudy Jansen

Landelijk Platform GGz

Inhoud

Inleiding	5
1. Om wie gaat het eigenlijk?	7
2. Ggz in de WMO	11
3. Beeldvorming beïnvloedt beleid	17
4. Samenspel door inspraak	21
5. Inbreng in beleid	27
6. Invloeden op de belangenbehartiging	35
7. Ervaringsdeskundigen aan zet	43
8. De prijs van belangenbehartiging	51
9. Aan de slag: recepten voor een geslaagde kennismaking	57
10. Producten ter inspiratie	75
11. Meer over Programma Lokale Versterking	79

Inleiding

De WMO is voor iedereen.

De WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) is sinds 2007 van kracht. Daarin is wettelijk vastgelegd dat iedereen op alle niveaus zoveel mogelijk moet kunnen meedoen in de samenleving. De WMO biedt volop kansen en mogelijkheden, óók voor mensen uit de ggz (geestelijke gezondheidszorg) en de oggz (openbare geestelijke gezondheidszorg), samen kortweg (o)ggz genoemd.

Ervaringsdeskundigheid is goud waard!

Het Landelijk Platform GGz vindt dat (o)ggz-cliënten zo vroeg mogelijk betrokken moeten worden bij gemeentelijke beleidsontwikkelingen. Inbreng van ervaringsdeskundigheid is wezenlijke participatie; de kennis en ervaringen van cliënten uit de (o)ggz bieden een uitstekende basis voor gemeentelijk beleid ten aanzien van deze doelgroepen. De kracht van (o)ggz-cliënten blijkt vaak te zitten in het vinden van creatieve oplossingen. Bovendien is de wil om te participeren en zelf iets bij te dragen groot.

Maar hoe?

Hoe zorg je ervoor dat die betrokkenheid succesvol uitpakt? Hoe kunnen cliëntenorganisaties de kansen die de WMO biedt maximaal benutten? Hoe kunnen zij het gemeentelijk beleid daadwerkelijk effectief beïnvloeden, wetende dat er in 30% van de WMO-raden (nog steeds) géén ggz-vertegenwoordiger zit? Dit WMO doe-boek biedt handvatten met tal van tips en trucs waarmee cliëntenorganisaties aan de slag kunnen om het gemeentelijke WMO-beleid op originele én effectieve wijze te beïnvloeden*.

Het moet van twee kanten komen

Effectieve lokale cliëntenparticipatie op het gebied van de (o)ggz is niet eenvoudig. Enerzijds moet geïnvesteerd worden in het vinden en binden van sterke en gekwalificeerde mensen uit de doelgroepen. Anderzijds moet geïnvesteerd worden in kennis en inzicht over deze doelgroepen bij gemeentelijke bestuurders, beleidsmakers en WMO-raadsleden. Beide partijen moeten dus middelen aangereikt krijgen waarmee de kwaliteit van zowel de cliëntenparticipatie als het WMO-beleid kunnen worden verbeterd. Als échte cliëntenparticipatie tot een beter WMO-beleid voert, dan verdient de investering zichzelf op termijn terug.

Marjan ter Avest
directeur LPGGz

* De tips & trucs in dit boek zijn voortgekomen uit het 'Programma Lokale Versterking' van het Landelijk Platform GGz. Dat Programma, actief van 2006 tot 2009, had tot doel om de belangenbehartiging en cliëntenparticipatie van doelgroepen in de (o)ggz te verbeteren. Landelijk waren 35 initiatiefgroepen met in totaal 750 vrijwilligers actief.

1.

**Om wie gaat
het eigenlijk?**

1. Om wie gaat het eigenlijk?

Maar liefst 40% van alle Nederlanders krijgt in zijn of haar leven te maken met een psychische of psychiatrische aandoening. De meesten pakken relatief snel de draad van het leven weer op, maar er is een groep die langdurig kwetsbaar blijft en daardoor een beroep moet doen op gemeentelijke ondersteuning.

Veelvormig en divers

Het is niet precies bekend hoeveel mensen er een beroep doen op voorzieningen uit de gemeentelijke WMO. Dat komt omdat iedere gemeente de WMO anders mag invullen, maar ook omdat de hulpvraag afhankelijk is van een aantal variabele factoren. Niet iedereen ervaart namelijk dezelfde behoefte aan hulp of ondersteuning; er is geen meetbare gelijkvormigheid. Het ervaren van persoonlijke beperkingen is afhankelijk van de manier waarop de hulpvrager zelf met de stoornis omgaat, de wensen, behoeften en verwachtingen die hij/zij heeft ten aanzien van meedoen en zelfredzaamheid, en het sociale steunsysteem om hem of haar heen.

Onbekend maakt onbemind?

Daarbij komt dat veel gemeenten de hulpvragers eigenlijk niet goed kennen; veel kwetsbare burgers leven achter gesloten deuren een teruggetrokken bestaan. Dat maakt het opstellen en aanbieden van een passend zorgaanbod niet eenvoudig. Het is echter van het grootste belang dat het zorgaanbod goed wordt afgestemd op de wensen en mogelijkheden van de doelgroep als deze een beroep op gemeentelijke ondersteuning doet. Om hoeveel mensen het bij benadering gaat kan afgeleid worden uit onderstaande tabel. De cijfers geven het landelijk gemiddelde weer: 9,5% van alle Nederlanders kampt met een alcohol- of drugverslaving. Of 8,3% van alle Nederlanders heeft een (ernstige) gedragsstoornis. Iedere gemeente kan deze cijfers op de eigen inwonersaantallen toepassen. Het is echter van belang te weten dat de totaalpercentages hoger uitvallen; er is relatief vaak sprake van comorbiditeit; het naast elkaar voorkomen van diverse aandoeningen of stoornissen.

Stemmingsstoornissen	7,6%	waarvan o.a.:	5,2% zware depressie 1,4% manisch-depressieve stoornis
Angststoornissen	12,4%	waarvan o.a.:	7,1% specifieke fobie 4,8% sociale fobie
Alcohol- en drugverslaving	9,5%	waarvan:	8,2% alcoholverslaving 1,3% drugverslaving
Gedragsstoornis	8,3%	waarvan o.a.:	1,5% ADHD 5,3% persoonlijkheidsstoornissen
Stoornis in autismespectrum	0,8%		

¹ Deze cijfers zijn gebaseerd op het NEMESIS-2-onderzoek 'De psychische gezondheid van de Nederlandse bevolking' van het Trimbos-instituut, 2010.

Ernst van de klachten

De doelgroep is onder te verdelen naar de ernst van de klachten. Vijftien tot twintig procent van de bevolking is psychisch kwetsbaar maar min of meer zelfredzaam. Naar schatting vier procent kampt met ernstige problemen. Als we die vier procent bekijken zien we het volgende: circa drie procent heeft ernstige psychische of psychiatrische problemen. Deze mensen:

- maken veelvuldig gebruik van ambulante ggz-hulp;
- hebben vaak complexe vragen;
- hebben moeite zelfstandig keuzes te maken;
- hebben een afbrokkelend of geheel ontbrekend sociaal netwerk;
- hebben beperkte sociale vaardigheden.

Circa één procent heeft zeer ernstige psychische of psychiatrische problemen. Deze mensen:

- worden regelmatig opgenomen;
- zijn zorgmijndend;
- hebben complexe vragen;
- krijgen de minste steun vanuit de eigen omgeving;
- hebben slechte ervaringen met hulp zoeken en vinden;
- hebben moeite met het formuleren van de hulpvraag en het aangeven van wensen en behoeften;
- schrikken terug voor aanmeldingsprocedures en officiële gebouwen;
- hebben sterk beperkte sociale vaardigheden.

Complexe problematiek	Aantal	Bron
Dak- en thuislozen	51.000	GGZ Consult
Sociaal kwetsbare mensen	50.000 - 65.000	Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling
Problematische harddrugs-gebruikers	33.500 (marge 24.000 - 46.000)	Nationale Drug Monitor van het Trimbos-instituut
Verkommerden en verloederden	110.000	Research voor beleid
Alcoholverslaafden, definitie probleemdrinker	1.640.000	Nationale Drug Monitor van het Trimbos-instituut
Zwerfjongeren	6.300	Algemene Rekenkamer
Kinderen in de vrouwenopvang	4.500	Federatie Opvang

2.

**Ggz in
de WMO**

2. Ggz in de WMO

De WMO is een brede participatiewet; iedereen moet mee kunnen doen aan de samenleving. Maar de WMO biedt ook compensatie als mensen belemmeringen ondervinden om te kunnen participeren. Dat is geregeld in de compensatieplicht, de centrale gedachte in deze wet. De uitvoering van de WMO ligt in handen van de gemeente. Die hebben daarin veel vrijheid, zodat de uitvoering per gemeente sterk kan verschillen.

De WMO vanuit de ggz-visie

De WMO is ontwikkeld vanuit het besef dat ondersteuning van mensen met een beperking vanuit een andere optiek benaderd moest worden. Met de wet wordt de stap gemaakt van het verstrekken van voorzieningen naar het compenseren van beperkingen. De WMO is geen zorgwet maar een participatiewet. Dit houdt in dat het niet voldoende is om alleen zorg, bijvoorbeeld thuiszorg, te regelen. De gemeente bepaalt haar eigen visie op de invulling van deze dienstverlening op het gebied van wonen, welzijn en zorg. Deze visie wordt uitgelegd in een beleidsnota die minimaal één keer per vier jaar verschijnt. Iedere gemeente beschrijft daarin haar opvatting ten aanzien van belangrijke onderdelen van de WMO.

De gemeente moet beleid ontwikkelen zodat alle burgers kunnen meedoen in de samenleving. Dus ook ggz- en oggz-cliënten.

Inclusief beleid

Beleid dat rekening houdt met mensen die een beperking hebben, heet 'inclusief beleid'. Chronisch zieken, ouderen met een functiebeperking, mensen met een psychiatrische aandoening of een verstandelijke, motorische of zintuiglijke handicap; inclusief beleid maakt meedoen voor hen allemaal mogelijk. Inclusief beleid raakt alle beleidsterreinen;

- levensloopbestendige woningen;
- toegankelijkheid van gebouwen;
- het type ov-bussen;
- inrichting van woonwijken;
- regels voor bijzondere bijstand;
- geschiktheid van het volwassenenonderwijs.

Inclusief beleid betekent dat de gemeente bij ál haar beleid zorgt dat het geen drempels opwerpt voor mensen met beperkingen.

Dit beleid is dan niet alleen gericht op het voorkomen of wegnemen van fysieke belemmeringen, maar ook van sociale, psychische en financiële obstakels. Hierdoor ontstaat een samenleving waaraan iedereen kan meedoen. Uitgangspunt moet zijn: 'gewoon waar het kan, maar speciaal als het moet'.

Inclusief beleid kan echter niet uitsluitend binnen de WMO gemaakt worden. Het hangt samen met andere beleidsterreinen, zoals volksgezondheid, wonen, onderwijs, werk en inkomen, armoede en veiligheid. Daarom vraagt de uitwerking

van de WMO vaak om integraal beleid; overkoepelende hoofdlijnen die verschillende beleidsterreinen met elkaar verbinden. Dit betekent meestal meer dan alleen het inventariseren van wat er al aan beleid is of aangeboden wordt. Het is belangrijk dat gemeenten zich vanuit verschillende kaders bewust zijn van de samenhang in het totaalbeleid. Dit kan door te analyseren waar versterking en aanvulling moet plaatsvinden en waar overlap, hiaten of tegengestelde belangen voorkomen. Van belang is dat alle betrokkenen overeenstemming bereiken over hoe om te gaan met overeenkomsten en verschillen. De gemeenschappelijke visie kan vervolgens uitgewerkt worden in de WMO-nota.

Compensatieplicht

Het compensatiebeginsel regelt dat gemeenten hun burgers compenseren als zij door beperkingen niet of onvoldoende kunnen participeren.

De centrale gedachte van de WMO is de compensatieplicht. Dit beginsel regelt dat gemeenten hun burgers compenseren als zij door beperkingen niet of onvoldoende kunnen participeren. Dat is geen vrijblijvende zaak, maar een verplichting. De wet schrijft voor dat gemeenten dusdanige ondersteuning moeten bieden aan burgers met beperkingen (en aan mantelzorgers en vrijwilligers) dat deze in staat zijn om zelfstandig of met hulp:

- een huishouden te voeren;
- zich te verplaatsen in en om de woning;
- zich lokaal per vervoermiddel te verplaatsen en aansluiting te vinden op (boven) regionaal vervoer;
- andere mensen te ontmoeten en sociale contacten aan te gaan.

Om compensatie op deze terreinen te kunnen garanderen, is informatie nodig over de aard van de beperkingen, de noden en wensen van de persoon en zijn/haar omgeving, de behoefte aan oplossingen en de toegang tot voorzieningen die de beperkingen moeten (helpen) compenseren. Vervolgens moeten oplossingen geboden worden.

Denken vanuit de mens

In deze beginfase van integratie van (o)ggz-cliënten is het denken vanuit de doelgroep nodig.

De WMO biedt kans om te denken vanuit mogelijkheden van mensen. De oorzaak van beperkingen is niet van belang. Het gaat er niet om of iemand een lichamelijke of een psychische beperking heeft. De beperkingen waar iemand mee te maken heeft, kunnen dwars door deze indeling lopen. Sommige mensen kunnen niet met de bus reizen omdat ze er met hun rolstoel niet in kunnen. Voor anderen geldt dat de drukte en onzekerheden van de busreis zoveel spanning en opleveren dat ze niet meer zelfstandig kunnen functioneren. Het uiteindelijke probleem is voor beide personen hetzelfde; ze kunnen niet op deze manier reizen. De vraag moet dus het vertrekpunt zijn, ongeacht waar deze uit voortkomt. Deze benadering biedt de mogelijkheid om wezenlijke beperkingen van ggz-cliënten te onderkennen.

Mensen met een psychische/psychiatrische aandoening geven aan soms moeite te hebben om de goede voorzieningen te krijgen. De vermoedelijke oorzaak is volgens hen dat een onzichtbare handicap minder snel wordt (h)erkend, en

dat loketmedewerkers weinig ervaring hebben met de ggz-doelgroep. Een ggz-cliënt vertelt hoe lastig het kan zijn om een psychische beperking goed uit te leggen: 'Dat aanvragen van vervoer ligt moeilijk, heb ik gemerkt. Het lukt niet als je geen duidelijk zichtbare, aantoonbare beperking hebt, zoals een lichamelijke handicap. De reactie is dan: 'Je zegt dat je niet durft te reizen met het openbaar vervoer? Nou, dan moet je maar gewoon even doorzetten.'

Uiteindelijk moet gestreefd worden naar *vraaggestuurd* denken. Maar in deze beginfase van de integratie bij de gemeente van mensen met een (o)ggz-beperking zal eerst nog een denken vanuit de doelgroep nodig zijn. Voordat dit *doelgroepdenken* helemaal losgelaten kan worden, zal er bekendheid moeten zijn met de beperkingen die voortkomen uit psychische aandoeningen en met de kwetsbaarheid van sommige mensen. Nu is de aandacht binnen de WMO nog te vaak gericht op lichamelijke en verstandelijke beperkingen. Er is te weinig oog voor het feit dat psychische problemen dezelfde beperkingen kunnen opleveren. Pas als de beperkingen vanuit een (o)ggz-aandoening even zichtbaar zijn als de beperkingen met een andere oorzaak, is het niet meer nodig de ggz afzonderlijk aandacht te geven en kan het doelgroepdenken losgelaten worden.

De uitwerking van de ggz in de WMO

De ggz-doelgroep is vrij nieuw voor gemeenten. Vóór de invoering van de WMO waren gemeenten niet verplicht hier specifiek beleid voor te maken. Vanwege het gebrek aan een lokale visie op wat de WMO concreet betekent voor de (o)ggz, hebben er nog steeds te weinig gemeentelijke initiatieven plaatsgevonden ten behoeve van deze doelgroepen.

Doelgroepgericht beleid kan de participatie van ggz- en oggz-cliënten flink verbeteren.

In een aantal grote steden is de lokale ggz-belangenbeweging al langer, soms meer dan twintig jaar, succesvol actief in het beïnvloeden van het lokale zorg- en welzijnsbeleid. In de overige (meer dan 400) gemeenten vond er geen lokale (o)ggz-belangenbehartiging plaats en waren deze doelgroepen niet in beeld bij de lokale overheid. Toch kan dankzij doelgericht gemeentelijk beleid de participatie van (o)ggz-cliënten flink verbeteren. De WMO biedt hiervoor volop mogelijkheden.

Alle prestatievelden zijn van belang

In de WMO zijn negen prestatievelden geformuleerd waar gemeenten zich actief en constructief op moeten richten. De negen prestatievelden bieden ieder afzonderlijk, maar ook in combinatie met elkaar, voor de (o)ggz-doelgroepen aanknopingspunten om zich stevig te mengen in de lokale en bovenlokale belangenbehartiging. Het komt nog te vaak voor dat een beleidsmedewerker of wethouder denkt dat (ex-)cliënten van de ggz, verslavingszorg en maatschappelijke opvang alleen maar betrokken hoeven te worden bij de invulling van slechts drie prestatievelden:

Ggz- en oggz-cliënten hebben belang bij een adequate invulling, uitvoering en afstemming van alle negen prestatievelden.

7. Maatschappelijke opvang, vrouwenopvang.
8. Oggz.
9. Verslavingsbeleid.

Maar wat te denken van de volgende prestatievelden:

1. Bevorderen van de sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen, steden en buurten.
2. Opzetten van ondersteuningsvoorzieningen voor jeugdigen met gedrags- of ontwikkelingsproblemen en ouders met opvoedingsproblemen.
3. Aanwezigheid van één gemeentelijk informatieloket, waar burgers terecht kunnen voor advies en cliëntondersteuning.
4. Ondersteuning van mantelzorgers.
5. Bevorderen van de zelfredzaamheid en deelnamemogelijkheden in de lokale samenleving.
6. Verlenen van voorzieningen die dat mogelijk moeten maken.

Kortom, (o)ggz-cliënten hebben belang bij een adequate invulling, uitvoering en afstemming van alle negen prestatievelden. Het politieke spel om de inzet en verdeling van de gemeentelijke financiën die niet geoormerkt zijn, vraagt nog heel wat jaren om een actieve lokale én bovenlokale beïnvloedingsstrategie, zowel van (o)ggz cliënten als van (familie)belangenbehartigers.

Verschil tussen dorp en stad

Een voorlichtings-
campagne kan (o)ggz-
cliënten ondersteunen.

Er bestaan grote verschillen tussen gemeenten in de benadering van (o)ggz-problematiek, veelal veroorzaakt door het misverstand dat alleen centrumgemeenten² iets moeten doen voor de ggz. Centrumgemeenten hebben wel een taak voor de (o)ggz, maar de cliënten blijven voor ondersteuning bij participatie aangewezen op het aanbod van de eigen gemeente.

Zeker in kleinere gemeenten heerst het idee dat er onder hun burgers geen ggz-cliënten zijn. In gemeenten met een groot sociaal vangnet, waar iedereen elkaar nog kent, kan deze aanname kloppen voor wat betreft de ernstige ggz-problematiek. Jezelf onopgemerkt maandenlang in huis opsluiten zal minder makkelijk gaan dan in een anonieme stad. Maar minder zware (en minder zichtbare) problematiek kan wel degelijk onopgemerkt blijven. Gezien de vooroordelen over ggz-cliënten is de kans groot dat een deel van de inwoners met problemen kampt waarvoor ze niet uit durven te komen. Om hen te ondersteunen kan de gemeente een beeldvorming- en voorlichtingscampagne starten.

² Een aantal gemeenten in een regio kan besluiten om samen te werken op bepaalde terreinen.

De centrumgemeente is de gemeente die namens alle deelnemende gemeenten optreedt.

3.

**Beeldvorming
beïnvloedt
beleid**

3. Beeldvorming beïnvloedt beleid

Beleidsmakers en politici denken bij ggz-cliënten vaak onterecht aan notoire overlastbezorgers en zorgmijders. Hoewel er tegenwoordig meer openheid is over het hebben van een psychische of psychiatrische aandoening, heeft dat nog niet geleid tot positievere beeldvorming. Er ontbreekt dus nog een belangrijke schakel.

Oude stigma's

Overlast, onveiligheid en agressie worden makkelijk in verband gebracht met psychiatrische problematiek. Van oudsher bestaan er ongunstige beelden over ggz-cliënten, die in de volksmond 'psychiatrische patiënten', 'geesteszieken' of 'gekken' worden genoemd. Het gaat om negatieve stereotypen die in alle westerse landen voorkomen. Deze beelden wijken meestal af van de realiteit; ze bevatten vooroordelen. Daardoor zijn mensen geneigd om louter op grond van het etiket 'ggz-cliënt' iemand al bij voorbaat negatieve kenmerken toe te schrijven. In het verleden is hier veel onderzoek naar gedaan. Geconcludeerd werd dat in bijna alle lagen van de bevolking de neiging bestaat om ggz-cliënten te zien als vies, lastig, waardeloos, onbegrijpelijk, onvoorspelbaar of gevaarlijk. Dit werkt sociale afstand in de hand; de meeste Nederlanders hebben bijvoorbeeld liever geen (ex)ggz-cliënt als babysitter, laat staan als schoonzoon of -dochter. De media dragen hieraan bij. Regelmatig lees je in de krant de woorden 'gestoord', 'gevaarlijk', 'ontspoord', 'psychoot' of 'psychopaat'.

Mensen hebben de neiging psychiatrische cliënten te zien als vies, lastig, waardeloos, onbegrijpelijk, onvoorspelbaar of gevaarlijk. Tegelijkertijd bestaat er een tendens om psychische ziekten te accepteren.

Geen onderscheid

Voor de publieke opinie verdwijnt het onderscheid tussen daklozen, verslaafden, mensen met langdurige psychiatrische aandoeningen, mensen met psychische problemen en mensen die in aanraking komen met Justitie. Deels komt dit door tendentieuze berichtgeving in de media over probleemgevallen en door de woordkeuze in die berichten. Een andere reden is dat mensen steeds meer geconfronteerd worden met ernstige psychiatrische of psychosociale problematiek. De psychiatrie ligt letterlijk op straat. Dit heeft te maken met de afbouw van psychiatrische verblijfsvoorzieningen en de stijging van het aantal zorggebruikers.

Acceptatie

Tegelijkertijd bestaat er ook een tendens naar meer acceptatie van psychische aandoeningen. Het is geen schande meer om antidepressiva te slikken, al was het maar omdat één miljoen Nederlanders dat doen. In de media is er regelmatig aandacht voor bijvoorbeeld depressie, ADHD en borderline. Dit vergroot

het begrip voor mensen met een psychische kwetsbaarheid die publiekelijk de kans krijgen zelf te vertellen wat het voor hen betekent. Het lijkt een trend te zijn dat psychische beperkingen als 'gewoon' gezien worden. Mensen mogen ervoor uitkomen, mits de ziekte maar onder controle is en er geen uiterlijke kenmerken zijn. Voor zwaardere ggz-problematiek geldt deze nieuwe openheid in veel mindere mate.

Verbetering van beeldvorming

Persoonlijke verhalen
van ggz- en oggz-cliënten
zorgen voor meer begrip.

Onbekend maakt onbemind. Voorlichting zorgt voor interesse in de doelgroepen en bewerkstelligt dat bestuurders en beleidsmakers positiever gaan denken over (o)ggz-cliënten. Vooral persoonlijke ervaringsverhalen maken veel indruk. Door rechtstreeks contact met een ervaringsdeskundige ontstaat er begrip, meer dan door een verhaal op papier. Ervaringsverhalen blijken aan te slaan. Als er op deze manier begrip is ontstaan, groeit de motivatie om oplossingen te zoeken.

Middelen/methoden

Ervaringsverhalen hebben dus veel invloed op de beeldvorming. Maar er zijn ook communicatiemiddelen en -methoden om beeldvorming te verbeteren. Hieronder staat een overzicht:

Doelgroep	Geschikte middelen/methoden
Algemeen publiek	<ul style="list-style-type: none"> • media • creatieve, ludieke acties • kwartiermakersfestivals • voorlichting op scholen • voorlichtingsbijeenkomsten in buurtcentra
Beleidsambtenaren en consulenten WMO-loket	<ul style="list-style-type: none"> • voorlichting • trainingen • conferenties • werkbezoeken • schriftelijk materiaal • dvd's
Wethouders en politici	<ul style="list-style-type: none"> • voorlichting • conferenties • werkbezoeken • schriftelijk materiaal • dvd's
Vertegenwoordigers van andere doelgroepen, zoals WMO-raadsleden uit andere doelgroepen en leden van lokale belangenbehartigingsorganisaties	<ul style="list-style-type: none"> • voorlichting en informatie-uitwisseling • conferenties • schriftelijk materiaal • dvd's • interview

4.

Samenspel door inspraak

4. Samenspel door samenspraak

De middelen en methodieken om beeldvorming over ggz-cliënten positief te beïnvloeden zijn bekend. Maar daarmee zijn we er nog niet; het toepassen daarvan leidt niet automatisch tot meer participatie. Er is nog iets nodig: daadwerkelijke inspraak.

Cliëntenparticipatie is belangenbehartiging

Cliëntenparticipatie is één van de manieren waarop cliënten hun belangen kunnen behartigen. Het is een *formele* vorm van belangenbehartiging, waarover de gemeente beleid heeft vastgelegd in de inspraakverordening voor de WMO. Cliëntenparticipatie wil zeggen dat cliënten – of direct betrokkenen – zelf inbreng hebben bij het maken van beleid en de besluitvorming. De meeste gemeenten hebben bijvoorbeeld een WMO-adviesraad en organiseren voorlichtingsavonden waar cliënten kunnen reageren op voorgesteld beleid. Cliëntenparticipatie is een proces waarbij gemeente en betrokken cliënten samen vorm en inhoud geven aan beleid. Doel van het proces is elkaars deskundigheid te benutten en het draagvlak voor beslissingen te vergroten.

Inspraak is een grondrecht.

Onderscheid

Het onderscheid tussen *belangenbehartiging* en *cliëntenparticipatie* is te vergelijken met het verschil tussen een vakbond en een ondernemingsraad. De vakbond komt in brede zin op voor de belangen van haar achterban (belangenbehartiging). Een ondernemingsraad is omkleed met regels over haar bevoegdheden en positie en vertegenwoordigt binnen een bedrijf de werknemers op onderwerpen, zoals een reorganisatie. Om verwarring te voorkomen volgt hieronder uitleg over de verschillende termen:

- *Cliëntenparticipatie*: formele vorm van collectieve belangenbehartiging, bijvoorbeeld de WMO-adviesraad.
- *Burgerparticipatie*: algemene term voor inspanningen van de overheid om burgers te betrekken bij haar activiteiten. Het gaat niet alleen om cliënten, maar om alle burgers en de organisaties, professionals en instellingen die de belangen van burgers behartigen.
- *Belangenbehartiging*: activiteiten waarbij een organisatie opkomt voor de belangen van haar achterban. Dit kan voor één cliënt zijn (individuele belangenbehartiging) of voor een groep (collectieve belangenbehartiging).
- *Cliëntondersteuning*: individuele ondersteuning, WMO-prestatieveld 3.

De inbreng van cliënten-organisaties is een van de goedkoopste vormen van beleidsadvisering.

Voordelen voor gemeenten

Vanuit de positie van ggz-cliënten is het logisch om advies te willen geven over het gemeentelijk beleid, zeker over een belangrijk onderwerp als de WMO. Maar waarom zou een gemeente hierin willen investeren? Daar zijn goede redenen voor. Een dergelijke investering:

- verbetert de kwaliteit van het beleid (bijvoorbeeld meer integraal beleid);
- vergroot het draagvlak van het beleid en de acceptatie ervan;
- levert signalen op over wensen, behoeften en verwachtingen van cliënten;
- levert betere besluitvorming op;
- vermindert de afstand tussen burgers en politiek;
- geeft beleidsmakers inzicht in de effecten van het beleid.

Er is bovendien nóg een belangrijk voordeel; de inbreng van cliëntenorganisaties is een goedkope vorm van beleidsadvisering.

Goede cliëntenparticipatie bestaat uit een combinatie van 'formele' en 'informele' middelen.

Formeel en informeel

Belangenbehartiging wint aan kracht als er verschillende middelen worden ingezet die zijn afgestemd op het gewenste effect. Goede belangenbehartiging bestaat uit een mix van formele en informele middelen; ga zowel het gesprek aan met een wethouder of raadslid maar organiseer daarnaast ook een publieksactie of een festival. Onder *formele* cliëntenparticipatie valt bijvoorbeeld:

- De gemeentelijke inspraakverordening WMO. Het gaat om de manier waarop de gemeente de organisaties van cliënten op een gestructureerde manier betreft bij de WMO. Van begin tot eind, dus in de vorming, uitvoering en evaluatie van het beleid. De bekendste formele vorm is de WMO-raad.
- Contacten met cliëntenorganisaties.
- Terugkerend onderzoek onder cliënten.

Behalve deze formele middelen zijn er ook *informele* vormen van inspraak mogelijk. Bijvoorbeeld:

- Informele overleggen.
- Lobbyen.
- Inspreken bij een commissievergadering.
- Handtekeningacties.

Aanvullend en versterkend

Formele en informele belangenbehartiging vullen elkaar aan en versterken elkaar, waarbij het één niet zonder het ander kan. Een ggz-vertegenwoordiger in een WMO-adviesraad heeft namelijk contacten met de achterban nodig om standpunten te verzamelen die hij kan inbrengen. De achterban heeft echter niet voldoende aan alleen informele belangenbehartiging als zij de politiek wil beïnvloeden of adviezen wil geven aan de beleidsambtenaar. Zij heeft een deskundige vertegenwoordiger nodig die standpunten kan inbrengen in de formele inspraakorganen. Publieksacties kunnen niet op zichzelf staan; ze moeten een concreet doel dienen dat is ingebed in een lobbytraject of dat aansluit bij een

actueel politiek besluitvormingsmoment. Het is belangrijk de formele en informele cliëntenparticipatie goed op elkaar af te stemmen voor een maximaal resultaat.

Stand van zaken formele belangenbehartiging ggz

Ruim drie van de vier gemeenten heeft sinds 2009 een WMO-raad. Dit inspraakorgaan geeft 'vertegenwoordigers' van WMO-doelgroepen de mogelijkheid om op een directe manier invloed uit te oefenen op het WMO-beleid. Welke burgers voor deelname aan een WMO-adviesraad worden toegelaten, verschilt per gemeente.

Veel kleinere gemeenten hebben nog geen ggz-vertegenwoordiging in de WMO-raad.

Uit het onderzoek 'Ondersteuning cliëntenparticipatie WMO, tussenevaluatie van twee programma's van het Fonds PGO', bleek in 2008 dat slechts 63% van de gemeenten over vertegenwoordiging van (o)ggz-clënten in de WMO-raad beschikte. Dak- en thuislozen en verslaafden zijn daarin niet of nauwelijks vertegenwoordigd. Opvallend is dat vrijwel alle grotere gemeenten dit wél voor elkaar hebben, terwijl bij gemeenten met minder dan 50.000 inwoners vaak vertegenwoordiging vanuit de (o)ggz-doelgroepen nagenoeg ontbreekt.

Dekkingsgraad in WMO-raden	Minder dan 50.000	50.000 tot 100.000	Meer dan 100.000
Mensen met een lichamelijke beperking en/of naastbetrokkenen	92%	100%	100%
Mensen met een verstandelijke beperking en/of naastbetrokkenen	63%	89%	86%
Mensen met een zintuiglijke beperking en/of naastbetrokkenen	37%	56%	71%
Mensen met een psychische of psychosociale beperking en/of naastbetrokkenen	57%	94%	100%
Chronisch zieken	65%	100%	86%
Ouderen	95%	100%	100%
Mantelzorgers	75%	89%	86%
Dak- en thuislozen	7%	50%	71%
Verslaafden	11%	50%	57%

Bron: Ondersteuning cliëntenparticipatie WMO, Fonds PGO, 2008.

5.

Inbreng in beleid

5. Inbreng in beleid

Beleidsontwikkeling doorloopt verschillende stadia. Tijdens ieder stadium kan het proces door cliëntvertegenwoordigers worden beïnvloed. Wij laten zien welke stadia er zijn en hoe je die met welke strategie het beste kunt beïnvloeden.

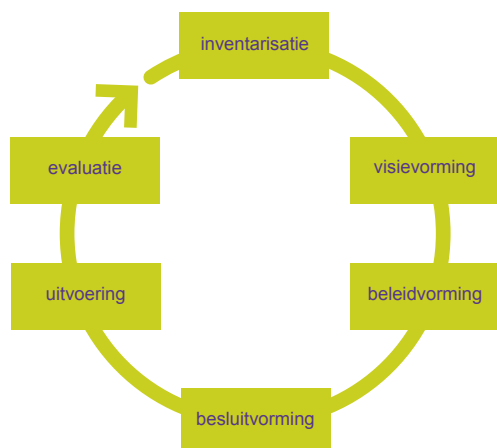
Stappen in de beleidsontwikkeling

Het vastleggen van het gemeentelijke WMO-beleid is een langdurig proces waarbij een aantal typerende fases te onderscheiden zijn, al zal dit proces niet in elke gemeente exact hetzelfde verlopen. Het beste is om cliënten zo vroeg mogelijk bij de beleidsontwikkelingen te betrekken zodat hun ervaringen kunnen dienen als basis voor het beleid en als toetssteen voor nieuwe plannen. Door ggz-clieñten vroeg in het proces te betrekken, zal er als vanzelfsprekend meer aandacht zijn voor deze groep.

Het is het beste om cliënten zo vroeg mogelijk bij de beleidsontwikkelingen te betrekken.

Zijn beleidsplannen eenmaal in een vergevorderd stadium, dan is het moeilijker om er veranderingen in aan te brengen. Als de gemeente niet het initiatief neemt om cliënten al vroeg bij de beleidsontwikkelingen te betrekken, kunnen cliëntenorganisaties zelf de gemeente benaderen. Op grond van de WMO mogen zij voorstellen doen voor het beleid inzake maatschappelijke ondersteuning.

In beleidsontwikkeling zijn zes stappen te onderscheiden. Bij iedere stap zijn er mogelijkheden voor effectieve cliëntenparticipatie en belangenbehartiging.

Wat is er al?

1. Inventarisatie

De gemeente maakt een inventarisatie van wat er op lokaal gebied al gebeurt op de beleidsterreinen die onder de WMO vallen. Cliëntenorganisaties kunnen het volgende doen:

- Zij kunnen leemtes en knelpunten in het bestaande beleid aandragen.
- Zij kunnen hun wensen rond cliëntenparticipatie inbrengen.

Hoe zou het moeten?

2. Visievorming

De gemeente vormt zich een beeld over hoe het beleid eruit moet zien om mensen met een beperking aan de samenleving te laten deelnemen. Ggz-cliëntenorganisaties kunnen het volgende doen:

- Zij kunnen hun ideeën naar voren brengen over wat zij als wenselijk (WMO-) beleid beschouwen.
- Zij kunnen punten aandragen of contacten tussen gemeente en cliënten organiseren. Denk bijvoorbeeld aan werkbezoeken of een themabijeenkomst waar een wethouder voor uitgenodigd wordt.

Ook de ggz-vertegenwoordiger in de WMO-raad kan een aandeel leveren.

Conceptbeleid voorleggen aan cliëntenorganisaties.

3. Beleidsvorming

De gemeente ontwikkelt een conceptbeleidsplan en een conceptverordening. In het conceptbeleidsplan staat concreet hoe de maatschappelijke ondersteuning vormgegeven wordt. De conceptverordening heeft betrekking op individuele voorzieningen voor burgers. De gemeente moet cliënten betrekken bij de beleidsvorming en het conceptbeleidsplan voorleggen aan cliëntenorganisaties. Het is belangrijk dat de WMO-raad en cliëntenorganisaties voldoende tijd krijgen om de stukken intern en met hun achterban te bespreken en te commentariëren.

Meeluisteren en meepraten.

4. Besluitvorming

De puntjes worden op de i gezet in het beleidsplan en de verordening. Beide worden vervolgens aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd. In de stap van besluitvorming kunnen cliëntenorganisaties gebruik maken van de gangbare inspraakprocedures:

- Zij kunnen deelnemen aan hoorzittingen.
- Zij kunnen inspreken tijdens raadscommissies en raadsvergaderingen.
- Voorafgaand kan er gelobbyd worden bij de politieke partijen.

Voorlichting is belangrijk.

5. Uitvoering

Het beleid wordt uitgevoerd door aanbieders van zorg en welzijn. Nieuw beleid heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen; er moeten afspraken gemaakt worden binnen welke termijn welke resultaten geboekt moeten zijn. Dan is het van belang dat er voorlichting gegeven is over het nieuwe beleid aan (potentiële) cliënten. Cliëntenorganisaties kunnen tijdens de uitvoering hun achterban voorlichten over de WMO. Belangrijk is om tijdens de uitvoering ervaringen met het nieuwe beleid te inventariseren zodat de evaluatie kan plaatsvinden aan de hand van feitelijke informatie.

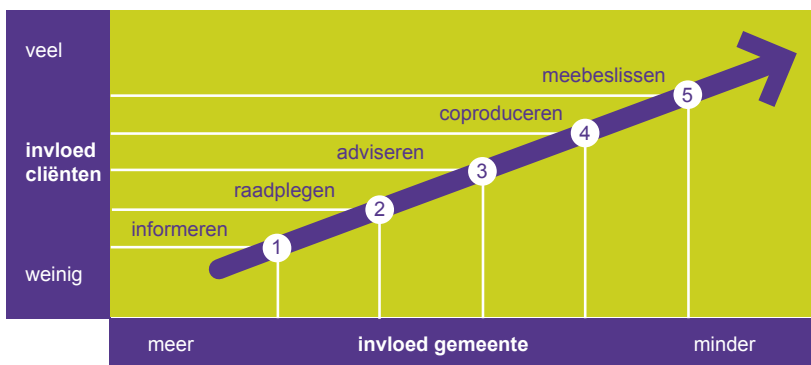
6. Evaluatie

Het is van belang dat de ggz-cliëntenorganisaties betrokken zijn bij de evaluatie. Zij kunnen bijvoorbeeld punten aandragen die aandacht moeten krijgen. Cliëntenorganisaties kunnen ook een bijeenkomst voor hun achterban organiseren om ervaringen te verzamelen en kunnen op basis daarvan met verbetervoorstellen komen. Cliëntenorganisaties kunnen kwaliteitsonderzoek 'laten' uitvoeren vanuit cliëntenperspectief.

Cliëntenorganisaties kunnen punten aandragen voor evaluatie.

Participatieladder

Er zijn dus verschillende manieren waarop ggz-cliënten betrokken kunnen worden bij de ontwikkeling van beleid. De mate van invloed kan worden weergegeven als een participatieladder. Hoe hoger op de participatieladder, hoe meer verantwoordelijkheid de gemeente uit handen geeft en hoe groter de zeggenschap van cliënten is.

1. Informeren

De gemeente informeert cliënten, maar geeft ze verder geen inbreng. De gemeente bepaalt de agenda van begin tot eind. Voorbeelden hiervan zijn het organiseren van informatieavonden of het verspreiden van informatie in huis-aan-huisbladen.

2. Raadplegen

De gemeente beschouwt de cliënten als gesprekspartner, maar verbindt zich niet aan de uitkomsten van de gesprekken. Denk aan groepsgesprekken, inspraakavonden, hoorzittingen en debatten.

3. Adviseren

De gemeente betreft de cliënten bij het opstellen van de agenda. Cliënten kunnen zelf problemen en mogelijke oplossingen aandragen. De gemeente verbindt zich in principe aan de adviezen, maar kan daarvan bij de besluitvorming beargumenteerd afwijken. Voorbeelden: adviesraden en expertmeetings.

4. Coproduceren (gezamenlijk een product maken)

Gemeente en cliënten bepalen gezamenlijk de agenda en zoeken samen naar oplossingen. De gemeente verbindt zich in principe aan deze oplossingen. Voorbeelden hiervan zijn stuurgroepen of het vastleggen van afspraken in een convenant.

5. Meebeslissen

De gemeente stelt de randvoorwaarden op waarbinnen cliënten de beleidsvorming bepalen. Ambtenaren hebben slechts een adviserende rol.

Samengevat: hoe hoger het participatieniveau, hoe eerder en directer ggz-clieënten bij de beleidsontwikkeling worden betrokken en hoe meer de gemeente zich verbindt aan de adviezen van cliënten. De concrete invloed van cliënten neemt toe. Een ander niveau van participeren zorgt ook voor meer verantwoordelijkheid en inzet van cliënten.

	informer	raadplegen	adviseren	coproduceren	meebeslissen
invloed	geen	weinig	gedeeld	gedeeld	gedeeld
verantwoordelijkheid	geen	geen	geen	wel	wel
inzet	weinig	matig	veel	veel	veel

Drie strategieën

In de handreiking 'Participeren in WMO-beleid'³ staan drie strategieën om cliënten te betrekken bij beleid. Cliënten kunnen:

- Samen beleid maken.
- Belangen behartigen.
- Het beleid vernieuwen.

1. Samen beleid maken

Onderstaande is alleen van toepassing als (o)ggz-clieënten deelnemen aan de WMO-raad. Zo niet, dan is het wenselijk de (o)ggz-clieëntenorganisaties te laten participeren. Coproduceren (trede 4 op de participatieladder) is een rechtstreekse manier voor cliënten om invloed te hebben op beleid dat nog in ontwikkeling is. Er is een gelijkwaardige samenwerkingsrelatie met de gemeente, waarbij belangenbehartigers van begin tot eind een serieuze inbreng hebben. Deze methode is geschikt voor belangenbehartigers met een sterke positie die hierover goede afspraken hebben gemaakt met de gemeente. Meestal gaat het daarbij om de WMO-raad.

De ervaringsdeskundigheid van raadsleden is onderdeel van het nieuwe beleid.

³ Participeren in WMO-beleid: ontwerpen, adviseren, vernieuwen. Verwey-Jonker Instituut 2008

Zodra de gemeente begint met het opstellen van nieuw beleid, praat de WMO-raad mee. De ervaringsdeskundigheid van leden van de raad vormt een deel van de basis van het nieuwe beleid. Bij deze strategie zijn de deelbelangen van diverse groepen ondergeschikt aan de doelstellingen van de raad. De ggz-vertegenwoordiger brengt de belangen van de achterban in, zodat deze ervaringskennis wordt gebruikt bij het opstellen van beleid. Als gemeente en WMO-raad voor de strategie coproduceren kiezen, is het mogelijk de belangenorganisaties hier een rol in te geven. Zij kunnen bijvoorbeeld meepraten over aspecten van het nieuwe beleid of een reactie geven op de concept-beleidsnotitie. De ggz-vertegenwoordiger in de WMO-raad kan ervoor pleiten de direct betrokkenen te raadplegen bij het opstellen van het advies aan de gemeente. Al met al is het de bedoeling van de strategie 'meeontwerpen' om een totaal samenhangend beleid te maken waarin zoveel mogelijk burgers zich kunnen vinden. Dat vergt een hechte samenwerking met de gemeente. Voordelen hiervan zijn een directe betrokkenheid en een flinke mate van invloed. Het is van belang voortdurend met de achterban over de voortgang te communiceren. Het gevaar bestaat anders dat de vertegenwoordiger door de achterban achteraf medeverantwoordelijk wordt gesteld voor het beleid als deze achterban zich hierin niet kan herkennen.

2. Belangen behartigen

Een andere strategie om invloed uit te oefenen is het behartigen van de belangen van cliënten. Deze manier kennen we van oudsher. Belangenorganisaties (of vertegenwoordigers daarvan) maken de belangen van hun achterban duidelijk. De ggz-vertegenwoordiger maakt de problematiek van ggz-cliënten zichtbaar en draagt oplossingen aan om de situatie te verbeteren. De beïnvloeding van het beleid vindt plaats vanuit het ggz-cliëntenperspectief. De gehandicaptenraad doet hetzelfde voor mensen met een fysieke beperking en de seniorenraad komt op voor de oudere burger. Vaak komt dit neer op het verdedigen van verworven rechten en het pleiten voor een meer op maat gesneden aanbod van voorzieningen. Het gaat niet alleen om het opstellen van nieuw beleid, er kan ook geadviseerd worden over de uitvoering of aanpassing van bestaand beleid. Om werkelijk invloed uit te oefenen via deze methode is het belangrijk om erkenning te krijgen. RCO's (Regionale Cliëntenorganisaties) moeten streven naar een positie waarbij de gemeente hen serieus neemt als adviseur van de belangen van de ggz-doelgroep. In het beste geval vraagt de gemeente om advies bij alle onderwerpen die voor de (o)ggz-doelgroep van belang zijn. Ook ongevraagde adviezen worden in dat geval serieus bekeken.

Een erkende ggz-vertegenwoordiger maakt de problematiek van ggz-cliënten zichtbaar en draagt oplossingen aan om de situatie te verbeteren.

3. Vernieuwing

De derde strategie waarmee belangenorganisaties invloed kunnen uitoefenen op het beleid is door beleidsvernieuwend te zijn. Deze rol is weggelegd voor vertegenwoordigers die het beleid in een breder kader plaatsen. Het doel is te zorgen dat mensen optimaal deel kunnen nemen aan de samenleving. Dus niet alleen de eigen achterban, maar alle burgers. De WMO is niet de enige wet waar-

Het doel is te zorgen dat alle burgers optimaal deel kunnen nemen aan de samenleving.

naar de vernieuwer moet kijken, het gaat ook om andere beleidsterreinen zoals: huisvesting, schuldenproblematiek, arbeid, onderwijs, dagbesteding, vervoer, etc. In al deze levensdomeinen moet de cliënt als burger kunnen participeren. Het uiteindelijke doel is emancipatie, participatie en integratie.

Deze strategie past bij uitstek bij ggz-vertegenwoordigers. Juist hun achterban heeft namelijk te kampen met uitsluiting en met problematieken die meerdere levensdomeinen raken. Het is niet voldoende om voorzieningen te verstrekken vanuit de WMO wanneer kwetsbare burgers geen geschikt huis hebben, gebukt gaan onder een schuldenlast en dagelijks verveeld rondhangen bij gebrek aan dagbesteding. De ggz-vertegenwoordigers die zich herkennen in deze strategie, zullen dan ook pleiten voor participatie van alle mensen, ongeacht de aard van de problemen en de levensdomeinen waarover die zich uitstrekken.

Deze drie strategieën zijn verder uitgewerkt in de handreiking 'Participeren in WMO-beleid: ontwerpen, adviseren, vernieuwen' van het Verwey-Jonker Instituut. De handreiking omschrijft de succes- en faalfactoren en geeft suggesties om in de toekomst de gekozen strategie succesvol toe te passen.

Inspirerende voorbeelden

De kracht van (o)ggz-clieñten zit in het vinden van creatieve methoden.

Uit het bovenstaande blijkt dat de invloed van (o)ggz-clieñten in de verschillende fasen van beleidsontwikkeling op verschillende manieren kan worden vormgegeven. Dit boek bevat voorbeelden en werkwijzen die kunnen inspireren om vervolgvactiviteiten te ontwikkelen. Deze vervolgvactiviteiten helpen om de wensen en praktijkervaringen van cliëñten helder te krijgen. Dit is noodzakelijk voor de beleidsontwikkeling, participatie en de beïnvloedingsstrategie.

6.

Invloeden

op de

belangen-

behartiging

6. Invloeden op de belangen- behartiging

In de vorige hoofdstukken ging het om algemene cliëntenparticipatie. Nu komen de specifieke factoren voor belangenbehartiging binnen de ggz en oggz aan bod.

Belangenbehartiging

Het effectief beïnvloeden van beleid is niet eenvoudig. Belangenbehartigers moeten rekening houden met allerlei meningen, ervaringen, verlangens en voorkeuren. Behoeften van mensen worden sterk door hun individuele omstandigheden bepaald en verschillen daarom zeer. Van belangenbehartigers wordt verwacht dat ze dit brede palet aan voorkeuren in een collectief standpunt vatten en daar vervolgens succesvol aandacht voor vragen. Binnen de lokale overheid is de ggz een betrekkelijk nieuwe doelgroep waardoor er nog vrijwel geen traditie van belangenbehartiging bestaat en het regelmatig aan een georganiseerde achterban ontbreekt. Bij het opbouwen van stevige medezeggenschap moet rekening gehouden worden met beïnvloedende factoren die samenhangen met de ggz en (o)ggz-doelgroepen.

Kwetsbaar en krachtig

Opkomen voor de belangen en positie van cliënten vereist van vertegenwoordigers dat ze in gesprek komen met mensen die een belangrijke rol spelen in het bepalen van beleid. Dit overleg met ambtenaren, wethouders of leidend-gend personeel van instellingen kan een lastige opgave zijn. Alleen al omdat zo'n overleg zich meestal niet onmiddellijk 'uitbetaalt' in zichtbare resultaten. Behalve een zorgvuldige afstemming met collega-woordvoerders is ook een goede voorbereiding nodig. Belangenbehartiging slaagt alleen maar als de ervaringsverhalen steeds opnieuw worden verteld. Belangenbehartiging door ggz-vertegenwoordigers is een voortdurend bewegen tussen kwetsbaarheid en inhoudelijke, creatieve kracht.

Belangenbehartiging door ggz-vertegenwoordigers vereist afstemming en voorbereiding.

Ondersteuning van de leden van de WMO-raad

Gemeenten die ruimte bieden aan vormen van formele cliëntenparticipatie (WMO-adviesraden) én vormen van informele burgerparticipatie, kunnen rekenen op steun van belangenorganisaties. De ene gemeente doet ook meer om WMO-adviesraadsleden en lokale belangenbehartigers te ondersteunen dan de andere. Voor (o)ggz-clieñten moet de mogelijkheid bestaan om een collega-maatje, vaste vervanger of begeleider mee te kunnen nemen naar de vergaderingen. De deelnemer aan de adviesraad voelt zich hierdoor gesteund.

Gemeentes zouden een lid van de WMO-raad moeten toestaan een collega-maatje of begeleider naar de vergaderingen mee te nemen.

Juist omdat het gaat om een participatiewet – bedoeld om iedereen te laten meedoen aan de samenleving, ongeacht de (aard van de) beperkingen – zouden gemeenten de verzoeken hiertoe zonder aarzeling moeten honoreren. Helaas is dit lang niet overal het geval. Er is nog een lange weg te gaan voordat alle gemeenten ertoe zijn bewogen hun burgers met beperkingen maximaal te betrekken bij het ontwikkelen, opzetten en uitvoeren van WMO-voorzieningen.

Bestaande problemen met lokale cliëntenparticipatie ggz

Lokale cliëntenparticipatie op het gebied van ggz is geen eenvoudige opgave. Hieronder staan drie problemen die het lastig maken een goed functionerende cliëntenparticipatie vorm te geven. Ook bij een goed draaiende cliëntenparticipatie is waakzaamheid vereist om een terugslag te voorkomen. Er is aandacht nodig voor het vinden en binden van gekwalificeerde mensen uit de doelgroepen en voor de kennis en het inzicht bij zowel de andere WMO-raadsleden als bij de gemeentelijke bestuurders en beleidsmakers.

Het beroep op actieve cliënten is groot. De belangen van ggz-cliënten moeten op veel plekken behartigd worden.

1. Onvoldoende gekwalificeerde mensen uit de doelgroepen

Door de aard van de problemen van (o)ggz-cliënten is het moeilijk WMO-raadsleden voor de ggz te vinden of bestaande leden te vervangen. Het beroep op actieve cliënten is groot. (O)ggz-cliënten zijn aangewezen op zorg, begeleiding en maatschappelijke ondersteuning die betaald wordt uit drie verschillende wetten: de AWBZ, de Zorgverzekeringswet (ZVW) en de WMO. Belangenbehartigers moeten hun aandacht verdelen over:

- 443 gemeenten, welzijnsorganisaties en maatschappelijke dienstverleners;
- 32 zorgverzekeraars;
- 108 zorgaanbieders;
- de centrale overheid.

Daarnaast zijn andere wetten van invloed op het leven van (o)ggz-cliënten. Zaken als wonen, financiën, veiligheid en arbeid spelen een grote rol. Al met al moeten de belangen van ggz-cliënten op veel deelterreinen behartigd worden. Helaas is het verloop onder actieve cliënten groot. Door terugval of overbelasting vallen in verhouding met andere doelgroepen veel vertegenwoordigers tijdelijk of definitief uit. Sommige ggz-vertegenwoordigers kampen met beperkingen waardoor zij niet zonder voorzieningen kunnen meedraaien in een WMO-raad.

Gemeenten vullen de WMO nog vaak in als een zorgwet en niet als een welzijnswet.

2. Onvoldoende kennis en inzicht bij gemeentelijke overheden en raadsleden

Beleidsambtenaren en gemeenteraadsleden hebben een relatief grote kennisachterstand als het gaat om ggz-zaken. Door onbekendheid met het terrein is er onvoldoende besef dat er ggz-elementen in alle WMO-prestatievelden aan te wijzen zijn. De ggz wordt (te) veel als afzonderlijk beleidsterrein gezien. Nog steeds komt het voor dat gemeenten denken dat ze voldoende gedaan hebben als ze beleid rond 'overlastpreventie' hebben vastgesteld. Er is onvoldoende inzicht in de beperkingen van ggz-cliënten en de mogelijkheden om daar via de WMO beleid op te maken. Gemeenten vullen de WMO nog vaak in als een zorg-

wet en niet als een welzijnswet. De eigen verantwoordelijkheid wordt onvoldoende onderkend; regelmatig worden ggz-beleidszaken afgeschoven op centrumgemeenten. Er is nog te weinig inzicht in de rol, taak en verantwoordelijkheid van de eigen gemeente op ggz-gebied.

3. Onvoldoende kennis en inzicht bij de WMO-raad

WMO-raadsleden opereren soms nogal solitair. De aandacht in WMO-raden gaat zelden uit naar onderwerpen die van belang zijn voor (o)ggz-cliënten, en bij de besproken onderwerpen ontbreekt het zicht op de ggz-invalshoek. Vertegenwoordigers van andere doelgroepen hebben hier vaak onvoldoende kennis van. De aansluiting van de ggz bij de doelgroepen die van oudsher bekend zijn binnen de lokale situatie verloopt niet altijd soepel. In WMO-raden is er evenmin altijd een gezamenlijk belang; zeker niet als het om ggz-zaken gaat. (O)ggz-vertegenwoordigers moeten hierdoor een actievere inbreng hebben waarbij ze de belangen van cliënten volledig zelf moeten beoordelen. Om dit goed te doen is regelmatig overleg nodig met collega-(o)ggz-vertegenwoordigers uit andere gemeenten, evenals input van belangenorganisaties.

Om de bestaande problemen rond (o)ggz-cliëntenparticipatie op te lossen, is de inzet nodig van zowel (o)ggz-vertegenwoordigers als van andere WMO-raadsleden en de gemeente. Die zullen binnen hun mogelijkheden moeten kijken naar een manier waarop de input van (o)ggz-cliënten het best tot zijn recht komt. Dit begint met een analyse van de knelpunten en de mogelijkheden.

De aandacht in WMO-raden gaat zelden uit naar onderwerpen die van belang zijn voor ggz-cliënten.

Succes- en faalfactoren voor belangenbehartiging ggz

Op grond van de ervaringen die zijn opgedaan binnen het Programma Lokale Versterking (zie pag. 80) blijkt dat er bij belangenbehartiging succes- en faalfactoren zijn. De belangrijkste aspecten die een stimulerend of afremmend effect kunnen hebben zijn de voorgeschiedenis, de opstelling van vertegenwoordigers, de kwaliteiten van de ondersteuning en de rol van de gemeente. We noemen er twee.

1. Positieve houding

Goeddraaiende initiatiefgroepen vanuit bijvoorbeeld regionale cliëntenorganisaties hebben met elkaar gemeen dat de deelnemers goed samenwerken en een open houding hebben. Belangenbehartigers nemen hier zelf het voortouw, zijn initiatiefrijk, trekken graag met elkaar op en hebben oog voor elkaars mogelijkheden en valkuilen. Ze respecteren, motiveren en inspireren elkaar, accepteren elkaars beperkingen en eigenaardigheden en weten een sfeer van gemoedelijkheid en vertrouwen te creëren. Tegenstellingen zijn overwonnen en spelen geen rol in de samenwerking en in het ontplooiën van initiatieven en activiteiten. Taken worden goed verdeeld zodat iedereen weet wat hij/zij moet doen en wat hij/zij van de ander kan verwachten.

Succesvolle belangenbehartigers zijn initiatiefrijk, werken graag samen, hebben oog voor elkaars mogelijkheden en valkuilen; ze respecteren, motiveren en inspireren elkaar en creëren een sfeer van gemoedelijkheid en vertrouwen.

Cliënten, zorgaanbieders en gemeenten worden allemaal beter van cliëntenparticipatie.

2. Combinatie van methodes

Voor succesvolle cliëntenparticipatie is de betrokkenheid van politiek en beleidsmakers van groot belang. Werk maken van cliëntenparticipatie betekent dat gemeenten bereid moeten zijn de interne organisatie, werkwijze en beleid te veranderen. Wil het meer worden dan het zoveelste ad-hocproject dan is er structurele betrokkenheid nodig, evenals het besef dat cliënten, zorgaanbieders en gemeenten er allemaal beter van worden. Een voorwaarde is dat bestuurders en beleidsmakers regelmatig hun gezicht laten zien op de plekken waar cliënten komen. Werken aan cliëntenparticipatie betekent werken op het niveau waar contacten met cliënten zijn. Daarnaast is het van belang om niet in te zetten op slechts één methode van participeren, zoals cliëntenraden, WMO-raden, platforms, tevredenheidonderzoeken, etc., want dé methode bestaat niet. Vaak werkt een combinatie van methodes (op zowel individueel als collectief niveau) het beste. Dit geldt voor cliëntenparticipatie in het algemeen, maar nog sterker voor de (o)ggz-doelgroepen.

Randvoorwaarden

De volgende ervaringsregels schetsen de randvoorwaarden waarmee een goede cliëntenparticipatie in de (o)ggz opgebouwd kan worden.

Voor een goed functioneren van de WMO-adviesraad en andere vormen van cliëntenparticipatie is het van belang dat de gemeente de meerwaarde hiervan erkent en zich openstelt voor adviezen.

1. De Raad om raad vragen

Cliëntenparticipatie is niet voor niets als een verplichting opgenomen in de WMO. Het kan een belangrijke bijdrage leveren aan de totstandkoming en uitvoering van beleid en waarborgt de stem van cliënten. Maar voor het goed functioneren van een WMO-adviesraad en andere vormen van cliëntenparticipatie is het van belang dat de gemeente daadwerkelijk de meerwaarde hiervan erkent en zich openstelt voor adviezen. De WMO-adviesraad – en van afzonderlijke vertegenwoordigers hierin – levert met de juiste werkwijze een bijdrage aan de vorming, uitvoering en evaluatie van het beleid. Wanneer de gemeente en de WMO-adviesraad dezelfde kant op kijken, zullen zij elkaar aanvullen en versterken. Maar besteedt de gemeente er onvoldoende tijd en aandacht aan, dan kan zij de raad eerder gaan zien als een lastig en tijdrovend onderdeel van de beleidscyclus.

Inbreng van ervaringsdeskundigen maakt inclusief beleid van gemeenten mogelijk.

2. Vertegenwoordiging door ervaringsdeskundigen

De inbreng van ervaringsdeskundigheid is het kernpunt van cliëntenparticipatie. Wanneer het aan ervaringsdeskundigheid ontbreekt, is de WMO-adviesraad enkel in staat om te adviseren vanuit een benadering van het cliëntenperspectief. De meerwaarde van deze raad als adviesorgaan staat dan ter discussie, omdat de gemeente in dat geval ook externe adviseurs zonder ervaringsachtergrond of zelfs ambtenaren de opdracht kan geven het beleid te beoordelen vanuit het cliëntenperspectief.

In WMO-adviesraden kan de vertegenwoordiging voor de (o)ggz het beste plaatsvinden door:

- (ex-)cliënten die de deskundigheid van een belangenbehartiger combineren met ervaringskennis;
- direct betrokkenen van cliënten.

Cliënten hebben een specifieke deskundigheid die voortkomt uit hun ervaringen en hun positie als gebruiker van zorg en ondersteuning. Door het inbrengen van deze kennis zijn gemeenten beter in staat inclusief beleid te ontwikkelen en daar voldoende draagvlak voor te krijgen.

3. Vele doelgroepen

Een goede vertegenwoordiging in de WMO-raad houdt ook in dat de vertegenwoordiger kan spreken namens alle doelgroepen van de ggz. Sommige gemeenten kiezen ervoor de vertegenwoordiging vanuit de ggz- en oggz-doelgroep te splitsen. De verschillen in ondersteuningsbehoeften en andere belangen zijn herkenbaar langs twee scheidslijnen: die tussen ggz- en oggz-clieënten enerzijds en tussen cliënten en naastbetrokkenen anderzijds.

- Binnen de oggz moeten de doelgroepen van de prestatievelden 7, 8 en 9 duidelijk onderscheiden worden. Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang hebben wel iets met elkaar te maken, maar vertonen duidelijk andere kenmerken. Ook binnen de ggz bestaan grote verschillen. Een depressieve puber met suïcideplannen heeft niets aan een dagactiviteitencentrum. Maar datzelfde centrum kan juist veel betekenen voor mensen met chronisch psychiatrische klachten.
- De andere scheidslijn loopt tussen cliënten en naastbetrokkenen zoals familieleden, burens en vrienden. Deze mensen zijn vaak mantelzorgers en kunnen optreden als belangenbehartiger van de cliënt. Maar naastbetrokkenen hebben niet altijd hetzelfde belang als dat van de cliënt. Voor naastbetrokkenen is het beleid rond mantelzorg bijvoorbeeld belangrijk, naast de goede voorzieningen die zij voor de betreffende cliënt wensen.

Sommige gemeenten kiezen ervoor de vertegenwoordiging vanuit de ggz- en oggz-doelgroep te splitsen.

4. Paradox van de vertegenwoordiging

Binnen cliëntenparticipatie geldt regelmatig de paradox van de vertegenwoordiging; bij een goede afspiegeling van het cliëntenbestand is in een raad het beleidsmatige niveau laag. Maar door hogere eisen te stellen aan het beleidsmatige niveau, sluit men een grote groep cliënten uit. Door het grote aantal diverse ziektebeelden speelt deze paradox binnen de ggz sterker dan binnen bijvoorbeeld ouderen en/of mensen met een lichamelijke handicap. Een aan-doening mag geen belemmering zijn om deel te nemen aan een WMO-raad als dit met aanvullende voorzieningen is op te lossen. De voorzieningen die nodig zijn bij een lichamelijke handicap liggen voor de hand, zoals een ringleiding voor slechthorenden of een helling voor mensen in een rolstoel. Maar bij ggz-bepalingen is dit lastiger. Goed overleg met de betreffende vertegenwoordiger is daarvoor noodzakelijk.

Door nauwe banden te onderhouden met de doelgroep is een vertegenwoordiger in staat goede afwegingen te maken.

5. Gestructureerd contact met de achterban

De stem van een vertegenwoordiger in de WMO-adviesraad blijft één stem als die niet gedeeld wordt door de groep die hij vertegenwoordigt. Alleen door nauwe banden te onderhouden met de doelgroep is een vertegenwoordiger in staat bij alle standpunten goede afwegingen te maken. Het maakt niet uit of iemand met of zonder last en ruggespraak in de adviesraad gekozen is, zolang het achterbancontact maar goed geregeld is. Bij afgevaardigden namens een organisatie is dit in zekere zin vanzelfsprekend. Toch komt het ook in die gevallen voor dat de vertegenwoordiger vrijwel geen contact heeft met de organisatie. Het is goed om hierover in onderling overleg afspraken te maken. Datzelfde geldt voor vertegenwoordigers die op persoonlijke titel in de adviesraad zitten. Willen zij de ggz en/of oggz goed kunnen vertegenwoordigen, dan moeten zij investeren in het contact met deze achterban om op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen en de mening van cliënten.

Het achterbancontact kan bestaan uit enkele gesprekken met cliënten, maar het levert meer op als dit contact gestructureerd wordt. Wanneer er een organisatie van ggz- en oggz-clieñten in een regio aanwezig is, kan die informatie verstrekken over de actuele stand van zaken en over belangrijke ontwikkelingen binnen deze doelgroepen. Dankzij informatiepanels en discussiebijeenkomsten kunnen deze organisaties afgewogen standpunten opstellen die gedragen worden door de achterban. Bovendien krijgen zij vanuit andere organisaties informatie aangereikt en worden zij door landelijke organisaties op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen. Wanneer de gemeente de diverse doelgroepen uit de WMO-adviesraad in staat stelt zich te organiseren, komt dit de kwaliteit van de raad ten goede. Dit geldt nog sterker voor de ggz- en oggz-vertegenwoordigers.

Effectieve uitwisseling vraagt om gesubsidiëerde expertise.

6. Uitwisseling

De gemeente moet ggz- en oggz-clieñtvertegenwoordigers in de gelegenheid stellen om standpunten voor te bereiden en in te brengen. Een goed hulpmiddel hiervoor is de uitwisseling van ervaringen met (o)ggz-vertegenwoordigers van WMO-raden in andere gemeenten. Ook de expertise van cliëntenorganisaties komt goed van pas. Deze organisaties zijn voor hun bestaan van subsidies afhankelijk. Een voorwaarde voor het goed functioneren van (o)ggz-vertegenwoordigers in WMO-raden is daarom dat er een organisatie achter staat die over voldoende middelen beschikt om de benodigde expertise op te bouwen en intervisie-uitwisselingen te organiseren.

7.

**Ervarings-
deskundigen
aan zet**

7. Ervaringsdeskundigen aan zet

Dit hoofdstuk behandelt de voor- en nadelen van enkele keuzes. Er is aandacht voor ervaringsdeskundigheid, de waarde van het contact met de achterban en de paradox van de cliëntvertegenwoordiging. Tot slot volgt een verwijzing naar de (in elk geval morele) verplichting voor de gemeente om zoveel mogelijk compensatie te bieden voor de beperkingen van cliëntvertegenwoordigers.

Selectieprocedure en functieprofiel

Ruim drie op de vier gemeenten beschikte medio 2009 over een WMO-adviesraad. Dit inspraakorgaan geeft vertegenwoordigers van WMO-doelgroepen de mogelijkheid op een directe manier invloed uit te oefenen op het WMO-beleid. Welke burgers mogen deelnemen aan een WMO-adviesraad wordt lokaal of regionaal bepaald.

- In de ene (cluster van) gemeente(n) mogen belangenorganisaties zelf bepalen wie namens hen zitting neemt in de adviesraad.
- Andere (clusters van) gemeenten kiezen er bewust voor de WMO-adviesraad te laten bestaan uit uitsluitend professionals en leidinggevenden van lokale of regionale zorg- en welzijnsaanbieders, met daarnaast een of enkele onafhankelijke beleidsdeskundigen.
- Het komt ook voor dat de wethouder zelf met enkele van zijn ambtenaren de sollicitatiegesprekken voert. In welke vorm dan ook, een sollicitatieprocedure werpt altijd een extra hoge drempel op voor (o)ggz-cliënten.

Welke burgers deel
mogen nemen aan
een WMO-adviesraad
wordt lokaal of
regionaal bepaald.

Het functieprofiel van WMO-raadsleden zal per gemeente verschillen, afhankelijk van de invulling van de WMO-raad. Op basis van de ervaringen uit het Programma Lokale Versterking is een aantal aspecten te noemen om rekening mee te houden bij het invullen van vacante plekken in WMO-raden.

Ervaringsdeskundigheid

Ggz-vertegenwoordigers in de WMO-raad worden beoordeeld op hun ervaringskennis en hun begrip van de achterban. Hoe beter zij functioneren als spreekbuis van ggz-cliënten, hoe meer invloed ze in de raad zullen hebben. De belangrijkste voorwaarde voor een ggz-vertegenwoordiger is dus dat hij of zij het cliëntenperspectief optimaal vertegenwoordigt. Dit kan, zoals hierboven betoogd, het beste door ervaringsdeskundigen en naastbetrokkenen, omdat zij de link kunnen leggen tussen het beleid en de dagelijkse praktijk van cliënten. Ervaringsdeskundigheid bestaat uit meer dan alleen het hebben van ggz-ervaringen. Iemand moet die ervaringen ook kunnen plaatsen in een breder geheel en kunnen denken vanuit het collectieve kader. Hij moet immers zowel diverse cliëntengroepen als naastbetrokkenen kunnen vertegenwoordigen.

Ervaringsdeskundigheid
is meer dan het hebben
van ggz-ervaringen.

Omdat de beleidsgevolgen voor ggz-cliënten vaak niet bekend en moeilijk inleefbaar zijn, is het van belang de achterban te raadplegen.

Met of zonder achterban

Vertegenwoordigers kunnen zitting in een WMO-raad hebben genomen op persoonlijke titel, namens een achterban of een mix van beide. Het Landelijk Platform GGz adviseert om cliënten te benoemen voor de vertegenwoordiging in WMO-raden. Zij hebben een specifieke deskundigheid die voortkomt uit hun ervaringen en hun positie als gebruiker van zorg en ondersteuning. In WMO-adviesraden kan de vertegenwoordiging voor de ggz daarom het beste plaatsvinden door ervaringsdeskundigen of door familieleden of naastbetrokkenen van cliënten, die ook hun eigen ervaringen kunnen inzetten.

Wil een WMO-raad invulling kunnen geven aan haar taak om gevraagd en ongevraagd advies uit te brengen dan is het belangrijk te weten wat er leeft onder de mensen die afhankelijk zijn van de WMO. Van mensen die op persoonlijke titel in de WMO-raad zitten, wordt verwacht dat zij de gevolgen van het beleid overzien. Omdat die gevolgen voor (o)ggz-cliënten vaak niet bekend en moeilijk inleefbaar zijn, is het van belang regelmatig de achterban te raadplegen.

‘Uit de resultaten blijkt dat de kennis over achterbanorganisaties niet groot is. Er worden geen namen van ggz- of oggz-organisaties genoemd. Alleen de ouderen en de gehandicaptenraden komen naar voren. Daarnaast worden algemene termen genoemd als cliëntenplatforms. Welke groepen hiermee bedoeld worden, is onduidelijk. Twee keer worden de ggz-cliënten genoemd.’

(Bron: GGZ/VO/MO op de agenda van lokale WMO-raden, Programma Lokale Versterking provincie Groningen, 2009.)

Sommige gemeenten benoemen vertegenwoordigers van zorgaanbieders als vertegenwoordiger van de (o)ggz-doelgroep. Het Landelijk Platform GGz adviseert om dit niet te doen. Het risico op belangenverstremming is te groot, omdat gemeenten met zorgaanbieders in zee moeten gaan wanneer zij zorg inkopen. Los daarvan is het voor aanbieders onmogelijk om werkelijk vanuit cliëntenperspectief te adviseren. Doordat zij zelf geen ervaring als cliënt hebben, benaderen zij bepaalde aspecten alleen vanuit een ‘commerciële’ visie. Het perspectief van de cliënt ontbreekt.

Vergadertijgers en praktijkdenkers

Bij het kiezen van een goede vertegenwoordiger is het belangrijk om stil te staan bij het soort inbreng dat deze persoon moet leveren. Zonder recht te doen aan nuances zijn er twee soorten vertegenwoordigers te onderscheiden: ‘vergadertijgers’ en ‘praktijkdenkers’.

De vergadertijger

In WMO-raden zitten veel mensen van dit type. Het zijn doorgewinterde vergaderaars die gewend zijn om in officiële vergaderingen een bijdrage te leveren. Ze zijn in staat snel stukken door te lezen, beleidstaal te begrijpen en de relevante onderdelen er uit te selecteren. Deze mensen kunnen op dezelfde

Vergadertijgers denken en praten op dezelfde analytische manier als ambtenaren en wethouders.

analytische manier denken en praten als ambtenaren en wethouders. Soms is dit zelfs een eis om aan de WMO-raad deel te mogen nemen. De vergadertijger kan:

- in beleidsstukken snel relevante informatie vinden en die beoordelen;
- een direct toepasbare beleidsmatige bijdrage leveren in de WMO-raad;
- inspelen op onverwachte agendapunten en discussiewendingen;
- de belangen van de andere vertegenwoordigers inschatten en hierover mee-discussiëren.

Bovendien heeft de vergadertijger geen uitzonderingspositie in de WMO-raad, waardoor de overige leden die niet openstaan voor een ander soort vertegenwoordiger, serieuzer met diens inbreng omgaan.

Aan vertegenwoordigers met deze beleidsmatige manier van denken kleeft echter een nadeel. Het zijn doorgaans actieve mensen die een belangrijke inbreng hebben in diverse inspraakorganen. Maar wanneer zij in veel bestuurlijke en adviserende organen zitting hebben, wordt het vanzelfsprekend om vanuit de hierin gevraagde analytische denkkaders naar onderwerpen te kijken. De onbevangenheid en de ervaringen van cliënten raken steeds meer op afstand en de vertegenwoordigers lossen op in de politieke agenda. Bovendien bestaat het gevaar dat vergadertijgers verder af komen te staan van hun eigen ervaringsdeskundigheid en van de achterban. Het is dan lastiger een goed contact met de achterban te krijgen en te houden, omdat cliënten zich niet in deze vertegenwoordiger herkennen. Door deze 'hoge drempel' wordt het moeilijker de juiste signalen uit de achterban te krijgen, terwijl dat voor dit type vertegenwoordiger juist van groot belang is.

Vergadertijgers kunnen veel bereiken maar riskeren grotere afstand tot de achterban.

De praktijkdenker

De praktijkdenker kan een verhelderende inbreng in de WMO-raad hebben. Een vertegenwoordiger die werkt vanuit ervaringskennis en gezond verstand biedt inbreng van een ander karakter dan een vergadertijger. De link wordt zichtbaar met de cliënten voor wie het beleid bedoeld is. Door feitelijke inbreng levert de ggz-vertegenwoordiger een bewuste bijdrage, dicht bij de invulling van het beleid in de praktijk. En wanneer een vertegenwoordiger ook nog duidelijk zichtbare beperkingen heeft, maakt hij voor de andere leden voortdurend aanschouwelijk hoe de doelgroep eruitziet waarover steeds gesproken wordt. De praktijkdenker kan:

- een praktische bijdrage leveren met direct herkenbare cliënteninbreng;
- snel beoordelen hoe beleid in de praktijk uitpakt voor cliënten;
- het draagvlak voor beleid goed beoordelen.

Een praktijkdenker is het levende bewijs van inbreng vanuit de doelgroep.

Met beperkingen in de WMO-raad

Het gevraagde beleidsmatige en analytische niveau in een WMO-raad kan te hoog zijn voor cliënten waardoor zij geen zitting kunnen nemen in deze raad. Een WMO-raad die werkt met cliënten zal voorzieningen moeten treffen om hen in staat te stellen hun werk te doen. Voor (o)ggz-clieënten liggen de beperkingen

Een WMO-raad die werkt met cliënten moet voorzieningen treffen om deze cliënten in staat te stellen hun werk te doen.

meer in het vergaderproces. Een duidelijke vergaderstructuur en voldoende pauzes kunnen hen helpen om in de WMO-adviesraad te functioneren. Maar soms is het nodig extra aandacht te besteden aan het voorbereiden van een vergadering of om tijdens een vergadering de cliënt te helpen bij het naar voren brengen van de standpunten. Dit gaat verder dan de inhoudelijke en secretariële ondersteuning die in de meeste WMO-adviesraden aanwezig is.

De eventueel benodigde individuele procesondersteuning voor de ggz-vertegenwoordiger kan soms geboden worden door een maatje binnen de adviesraad, maar het is vaak beter als dit door professionals wordt opgepakt. Dankzij die ondersteuning blijkt dat er een enorme kracht in de vertegenwoordiger zit. Cliënten die deze latente kracht niet bezitten, blijken over het algemeen namelijk minder of helemaal niet geïnteresseerd in een functie in de WMO-raad.

Door een wisselend ziektebeeld kan de bijdrage van een ggz-vertegenwoordiger variëren. Tijdens een slechte periode kan het voor sommige cliënten zelfs een tijdlang onmogelijk zijn om mee te doen.

'Het is leuk en uitdagend om jezelf en je 'soortgenoten' te vertegenwoordigen als het goed met je gaat en er schijnbaar niets aan de hand is. Je ziet er gewoon goed uit en je krijgt complimenten. Je krijgt het gevoel deel uit te maken van de maatschappij en dat je iets betekent. En wie vindt dat nu niet prettig? Lastiger wordt het als je het een volgende keer moet laten afweten omdat er een psychose op de loer ligt of als je het gevoel krijgt dat er toch iets niet begrepen wordt. Waarom, bijvoorbeeld, moet een vergadering per se in de ochtend plaatsvinden, terwijl je later op de dag veel meer energie hebt en ook minder last hebt van de medicijnen die je gebruikt?'

(Bron: 'Meedoen in Nijmegen', WMO-krant van o.a. RCO de Kentering van het Basisberaad.)

Coaching en ondersteuning

Individuele ondersteuning of coaching is een middel om de benodigde kwaliteiten te ontwikkelen.

Vertegenwoordigers in WMO-raden krijgen te maken met een vergadercultuur die zij niet gewend zijn en die specifieke kwaliteiten vereist. Naast training, scholing en deelname aan een klankbordgroep, is individuele ondersteuning of coaching een middel om de benodigde kwaliteiten te ontwikkelen en gedurende dit proces al een zinvolle bijdrage aan de belangenbehartiging te kunnen leveren. Het doel van coaching van ggz-cliëntvertegenwoordigers is om hen te ondersteunen bij hun werk in de WMO-raad. Deze coaching is te splitsen in drie doelen:

• Vertrouwen sterken

De vertegenwoordiger krijgt aanmoediging en steun om zijn vertrouwen te versterken in de 'WMO-adviesraadomgeving en -cultuur'. Het gaat hier met name om empowerment en een gevoel van veiligheid te creëren.

- **Inhoudelijk voorbereiden**

De vertegenwoordiger krijgt hulp bij het inhoudelijk voorbereiden van de vergadering. Hierbij hoort het lezen van de stukken en het bepalen van de standpunten.

- **Procesmatig adviseren**

De vertegenwoordiger krijgt advies over de mogelijkheden in het vergaderproces; hoe en wanneer brengt hij zijn standpunten naar voren en hoe zorgt hij dat die inbreng waardevol is. Dit kan vooraf gebeuren maar onder bepaalde voorwaarden ook tijdens de vergadering van de WMO-raad.

THANK YOU!

8.

De prijs van belangen- behartiging

8. De prijs van belangen- behartiging

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de kosten die bij cliëntenparticipatie komen kijken. Het gaat in op de waarde die hier tegenover staat aan draagvlak, verkregen informatie en advies. Tot slot komen de problemen aan de orde van Regionale Cliëntenorganisaties (RCO's), die voor hun financiering afhankelijk zijn van soms meer dan twintig gemeenten.

Budgetten cliëntenparticipatie en belangenbehartiging

Begin 2009 hield het Landelijk Platform GGz een enquête onder alle gemeenten in Nederland. Hierop reageerden er 144, met een goede spreiding qua grootte. Uit de enquête bleek dat het budget dat gemeenten in 2010 aan (o)ggz-cliëntenparticipatie besteedden niet voldoende was om de benodigde participatie en belangenbehartiging te financieren. Voor de volledige belangenbehartiging, inclusief voorlichting, besteedden 95 van de 144 gemeenten (66%) vanaf 2010 minder dan € 3.000,- per jaar. Slechts 11% besteedt meer dan € 15.000,- waarvan 3% meer dan € 40.000,-. De laatste groep wordt gevormd door vier steden met meer dan 60.000 inwoners. Voor een goed functionerende cliëntenparticipatie vanuit de (o)ggz-doelgroep is dit onvoldoende.

Het budget dat gemeenten in 2010 aan (o)ggz-cliëntenparticipatie besteedden is niet toereikend.

De benodigde financiering voor cliëntenparticipatie verschilt per gemeente en is afhankelijk van:

- de uitgangssituatie;
- het aantal vertegenwoordigers;
- de beschikbare deskundigheid en competenties;
- het activiteitenaanbod.

Uitgaande van de belangrijkste doelstellingen kan slechts in algemene zin iets gezegd worden over de benodigde budgetten. Hieronder een greep:

Werving van vertegenwoordigers

Gezien het relatief hoge uitvalpercentage van ggz-vertegenwoordigers en de moeite die het kost om gekwalificeerde mensen te vinden, is het zinvol om voortdurend oog te hebben voor het werven van vertegenwoordigers. Grotendeels zal dit kosteloos verlopen binnen bestaande netwerken en als neveneffect van andere activiteiten. De kosten die wel gemaakt moeten worden betreffen het ontwikkelen en verspreiden van wervingsmateriaal.

Kosten voor ontwikkelen en verspreiden van wervingsmateriaal.

Verbreden van het draagvlak door betrekken doelgroep

Om het draagvlak van de standpunten van cliëntvertegenwoordigers te verbreden, is het belangrijk om voldoende (vertegenwoordigers van) mensen uit de

Kosten van achterbancontact door informatiemiddagen, folders, krantenberichten en ondersteuning bij uitvoering van activiteiten.

doelgroep te betrekken bij het opstellen van deze standpunten. Dit is nodig om te voorkomen dat de vertegenwoordiger alleen vanuit eigen ervaringen standpunten opstelt. Dit bevordert bovendien het draagvlak voor het uiteindelijk opgestelde beleid. Voor dit proces is achterbancontact nodig, inclusief financiering voor de pr van de ggz-organisatie (bijvoorbeeld door informatiemiddagen, folders en krantenberichten) en eventueel voor ondersteuning bij de uitvoer van de activiteiten. De omvang van deze financiering is afhankelijk van de geplande activiteiten en de hoeveelheid professionele ondersteuning die nodig is.

Trainingen, congressen en symposia kunnen de deskundigheid bevorderen.

Deskundigheidsbevordering

Om hun deskundigheid te vergroten, kunnen vertegenwoordigers in de WMO-raad en andere belangenbehartigers trainingen volgen en congressen en symposia bezoeken. Het gaat deels om trainingen die ook de overige leden van de WMO-raad zullen volgen en om specifieke ggz-trainingen en congressen. De kosten hiervoor worden bepaald door de prijzen van de cursus- of inschrijfgelden.

Kosten van activiteiten ter bevordering van samenwerking.

Samenwerking

Door samenwerking met andere lokale en regionale cliënten- en gehandicaptenorganisaties ontstaan stevige netwerken. Behalve door overlegsituaties te creëren kan de samenwerking het beste plaatsvinden door activiteiten te organiseren. De kosten bestaan dan voornamelijk uit die voor de activiteiten; de kosten voor de samenwerking op zich zijn verwaarloosbaar.

Kosten van beeldvormingsactiviteiten.

Beeldvorming

Door het aanleveren van informatie en kennis over (o)ggz-cliënten ontstaat een evenwichtig en realistisch beeld van de (o)ggz-cliënten die in een bepaalde gemeente wonen, leven en (willen) participeren. Er kunnen diverse beeldvormingsactiviteiten ingezet worden, zowel groot- als kleinschalig, zowel gericht op het brede publiek als op een specifieke groep. De kosten zijn afhankelijk van de omvang en het type activiteit.

Kosten voor procesmatige, inhoudelijke of organisatorische ondersteuning.

Ondersteuning

De ondersteuning kan op diverse manieren en niveaus plaatsvinden. Het kan een procesmatig, inhoudelijk en een organisatorisch doel hebben. Procesmatige ondersteuning is zinvol voor de empowerment van vrijwilligers die zichzelf via de belangenbehartiging verder ontwikkelen. Inhoudelijke ondersteuning kan de kwaliteit van de geboden adviezen ten goede komen. Organisatorische ondersteuning is vooral van belang bij beeldvormingsactiviteiten. Bovendien kan de ondersteuning gericht zijn op de cliëntvertegenwoordiger maar ook op de achterliggende organisatie. De kosten zijn dus afhankelijk van de hierin te maken keuzes.

Kosten of baten?

Wanneer de cliëntenparticipatie leidt tot een efficiënter beleid, is de hiervoor benodigde financiering een investering die zichzelf indirect terugbetaalt. Het is echter een langetermijnverhaal, waarbij de kosten voor de baten uitgaan. Op kortere termijn zijn kwaliteitsverbeteringen van de geboden voorzieningen wel haalbaar. De geboden deskundigheid vanuit de ggz- en oggz-belangenbehartigers kan bijvoorbeeld gebruikt worden bij het inkoopbeleid en bij het invullen van de regiefunctie van de gemeente. Zo kunnen de adviezen leiden tot een betere invulling van het maatschappelijk steunsysteem, waarbij alle instellingen en organisaties rondom cliënten beter gaan samenwerken en men vroegtijdig problemen signaleert. In eerste instantie is sprake van kwaliteitsverbetering, maar het zal duidelijk zijn dat dit op langere termijn leidt tot een kostenbesparing.

Deskundigheid vanuit de (o)ggz leidt tot kwaliteitsverbetering van beleid en op langere termijn tot kostenbesparing.

Regionale samenwerking

De kosten voor cliëntenparticipatie hoeven niet door elke gemeente afzonderlijk gedragen te worden. De meeste ggz- en oggz-clieëntenorganisaties zijn regionaal georganiseerd (RCO's). Dezelfde deskundige (al of niet vrijwillige) medewerkers zetten hun capaciteiten in bij meerdere gemeenten. Per gemeente wordt de deskundigheid overgedragen aan een vertegenwoordiger in de WMO-raad. Dit zorgt voor een efficiënte inzet van de beschikbare menskracht.

RCO-medewerkers kunnen hun bijdrage leveren in meerdere gemeenten.

Verwerving van financiering

Voor cliëntenorganisaties is het ingewikkeld om voldoende financiën te verwerven omdat zij van meerdere gemeenten afhankelijk kunnen zijn. Het zou eenvoudiger werken als zij slechts één keer een subsidieaanvraag in hoeven te dienen of wanneer er door de betreffende gemeenten onderling afspraken gemaakt worden over de financiering van het volledige budget. Uit voorbeelden blijkt dat dit mogelijk is. In Friesland loopt de financiering bijvoorbeeld via de gemeente Leeuwarden. Deze ontvangt van 28 van de 30 andere gemeenten de subsidie en geeft deze daarna in één keer door aan de cliëntenorganisaties. Ook zijn er voorbeelden van regio's waar de centrumgemeente zich garant stelt voor eventueel niet verstrekte subsidies vanuit omliggende gemeenten, of waar alle gemeenten onderling afspraken maken over de verdeling van het budget. Op deze manier kan de cliëntenorganisatie zich beter richten op de inhoudelijke kanten van het werk en een stevige organisatie opbouwen. Uit de enquête die het Landelijk Platform GGz onder gemeenten heeft gehouden, blijkt dat 61% op het gebied van de WMO samenwerkt met andere gemeenten. Een uitbreiding van deze samenwerking naar de subsidieverstrekking van instellingen en organisaties kan de efficiëntie en de inzet vanuit deze organisaties ten goede komen.

Vereenvoudig de subsidieaanvraag van RCO's zodat zij zich beter op hun taken kunnen richten.

9.

**Aan de slag:
recepten
voor een
geslaagde
kennismaking**

9. Aan de slag: recepten voor een geslaagde kennismaking

1. Driegangenmenu met stellingen

Idee

Beleidsmakers van de gemeente komen samen met daklozen voor een kook- en eetfestijn. In drie groepen maken ze een driegangenmenu. Een professionele kok maakt het diner verder af. Tijdens het koken worden prikkelende stellingen besproken over alternatieve vormen van cliëntenparticipatie. Tijdens de maaltijd presenteren de groepen tussen de gangen door de resultaten van deze discussies.

Uitgevoerd door

Belangenbehartiging Amsterdamse Dak- en Thuislozen (BADT). Ambassadeursproject GGz-MO en initiatiefgroep Lokale Versterking Amsterdam.

Doel

Vrijuit bespreken en inventariseren van alternatieve vormen van cliëntenparticipatie. Indirectie en speelse voorlichting aan beleidsambtenaren door doelgroep zelf.

Doelgroepen

Beleidsambtenaren, dak- en thuislozen.

Tips

Door de kookactiviteiten mag een goede verslaglegging er niet bij inschieten. Maak eventueel foto's.

Complexiteit

Na het vinden van een keuken om te koken en een kok die het diner wil afmaken, is de organisatie vergelijkbaar met die van andere bijeenkomsten.

Kostenindicatie

Organisatie en maaltijdkosten, locatiehuur en kok, verslaglegging.

2. Fictief reisbureau

Idee

Een fictieve vakantie maar met een echte folder. De vakantiefolder 'WMO-reisbureau, weg met ondersteuning' lijkt te zijn gemaakt door een reisbureau met vakantiearrangementen, speciaal voor mensen die afhankelijk zijn van de WMO. Maar dit vakantiebureau bestaat niet echt. De folder is een methode om de aandacht te vestigen op de behoefte bij cliënten aan dit soort vakanties. Voor cliënten adverteert de folder met een op maat samengesteld vakantieaanbod van ontspanningsweken. Tijdens deze weken gaat het om herkenning, lotgenotencontact, samen leuke en gezellige dingen te doen.

Uitgevoerd door

Cliëntenraad GGNet en initiatiefgroep Oost-Veluwe/Stedendriehoek.

Doel

In gesprek raken met gemeenten over de behoefte aan vakantie en ontspanning van ggz-cliënten.

Doelgroepen

Wethouders en lokale politici.

Tips

Het ludieke karakter van de folder trekt de aandacht, maar een serieuze begeleidende brief kan zorgen voor een goed vervolg. Vermeld e.e.a. ook op de website en stel een vaste contactpersoon aan.

Complexiteit

Feeling hebben voor de ontwikkeling van foldermateriaal is een pré.

Kostenindicatie

Ontwerp en drukken van de folder, portokosten, tijd.

Achteraf

De folder werd verzonden aan alle wethouders en fracties van de gemeenten in het zorggebied. Uit de begeleidende brief blijkt dat het reisbureau nog fictief is, maar dat er wel mensen zijn die behoefte hebben aan wat dit reisbureau te bieden heeft. De brief spoort aan om stil te staan bij de behoeften van deze mensen. De ludieke folder en gezamenlijke presentaties met cliëntenraden leverden veel reacties op, variërend van waardering voor het ontwerp tot uitnodigingen voor een gesprek. Er volgden diverse afspraken met beleidsmakers, politici en wethouders in de gemeenten. Zo konden de cliëntvertegenwoordigers voorlichting geven en in debat gaan over wat de gemeenten kunnen doen om het vakantieaanbod daadwerkelijk te realiseren. Het project werd in 2009 genomineerd voor de Jet Vesseur Prijs.

3. Interactief theater tijdens symposium

Idee

Acteurs spelen tijdens een bijeenkomst, congres of symposium meerdere malen dezelfde herkenbare scène, waarop het publiek kan reageren. De scène gaat over een cliënt die een aanvraag doet bij een WMO-loketmedewerker. Het publiek geeft advies over hoe de cliënt haar standpunt duidelijker kenbaar zou kunnen maken aan de loketmedewerker. De acteurs verwerken de adviezen zodat het publiek direct ziet hoe dat in de praktijk uitpakt.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Friesland.

Doel

Voorlichting, signalering en analyse van praktijksituaties en knelpunten.

Doelgroepen

Cliënten, WMO-loketmedewerkers, wethouders en belangenbehartigers.

Tips

Bereid de scène goed voor met de acteurs. Bespreek en notuleer de nagespeelde situatie en de reacties van het publiek. Er zijn acteurs die zich gespecialiseerd hebben in actief beleidstheater en/of de doelgroep ggz en oggz. Ook moeten er voldoende mensen aanwezig zijn uit beide doelgroepen: loketmedewerkers en cliënten. Zij moeten zich vrij voelen om een inbreng te leveren. Dit vergt een goede voorbereiding en een deskundige dagvoorzitter.

Complexiteit

Bij gebruik van deskundige, meedenkende acteurs is deze methodiek eenvoudig in te zetten.

Kostenindicatie

Locatie, catering en algemene kosten voor de bijeenkomst of het congres, vergoeding voor de acteurs en (eventuele) dagvoorzitter en notulist.

4. Kwartetten

Idee

Door het spelen van een speciaal kwartet in kleine groepjes tijdens een bijeenkomst, symposium of congres krijgen de deelnemers voorwaarden aangereikt voor allerlei WMO-voorzieningen. Het spel bestaat uit een tiental kwartetten, één per WMO-beleidsterrein.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Groningen, Lokaal Centraal van Zorgbelang Groningen, Programma VCP Groningen. Zorgbelang Groningen ontwikkelde een kwartetspel over de WMO dat gespeeld werd tijdens de Groningse WMO-manifestatie 'Meedoen...???' Ja graag...!!!' Er was veel ruimte voor ervaringsverhalen. Het kwartetspel is op te vragen bij Zorgbelang Groningen

Doel

Voorlichting geven over WMO-beleid. Inventariseren van praktijksituaties. Uitbreiden van het netwerk.

Doelgroepen

In principe iedereen, met een nadruk op (o)ggz-cliënten.

Tips

Zorg voor een ontspannen sfeer. Goede notulisten zijn een vereiste, want door de snelheid van het spel en de soms hilarische sfeer kan het lastig zijn de praktijkverhalen op te tekenen. Zorg voor een goed georganiseerd congres of manifestatie eromheen. Biedt voldoende tafelruimte om te spelen.

Complexiteit

Eenvoudig als intermezzo toe te passen bij bijeenkomsten en op congressen.

Kostenindicatie

Kosten voor het kwartetspel en eventuele verslaglegging.

5. Participatiepil

Idee

Alle raadsleden en wethouders ontvangen het medicijn 'Chaos Participatos'. Volgens de bijsluiter bevat deze pil heilzame stoffen als hoop, optimisme, integratie en motivatie. Dit moet leiden tot voorzieningen op maat en participatie en integratie in bestaande verenigingen en culturele instellingen.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroepen Oost-Veluwe en Oost-Gelderland.

Doel

Voorlichting aan lokale politici. Beïnvloeding van beeldvorming. Bekender maken van burgers met ggz-problematiek bij lokale politiek.

Doelgroepen

Wethouders en raadsleden.

Tips

De pil moet serieus gepresenteerd worden. Tegelijkertijd moet duidelijk zijn dat het om een metafoor gaat, zodat de aandacht niet afgeleid wordt van het uiteindelijke doel.

Complexiteit

De uitwerking vergt creativiteit en is afhankelijk van de context of de pil per persoon opgestuurd gaat worden of publiekelijk wordt aangeboden tijdens een bijeenkomst.

Kostenindicatie

Afhankelijk van de context en wijze van aanbieden.

6. Training: cliënten trainen ambtenaren

Idee

In plaats van hulpvragers zijn cliënten nu zelf trainers die ambtenaren leren en laten ervaren wat het is om een ggz-beperking te hebben. Een voorbeeld van een mogelijke training is: 'Mensen met meervoudige problematiek'. In deze cursus van zes dagdelen is elk dagdeel gewijd aan een specifiek ziektebeeld binnen de psychiatrie. Allereerst krijgen de loketmedewerkers de theorie over het ziektebeeld uitgelegd door een psychiater. Vervolgens leggen ervaringsdeskundigen en mantelzorgers de link met de praktijk. Na het theoretische deel volgt een praktijkoefening. In werkgroepjes behandelen de deelnemers een casus. Een praktijksituatie aan het loket wordt nagebootst, met een plenaire bespreking over hoe de leden van verschillende groepjes met de situatie zouden omgaan.

Uitgevoerd door

De training is ontwikkeld door GGz Midden-Holland en Zorgvragers Organisatie Gouda en werd aan loketmedewerkers in Gouda en andere regio's gegeven. Duur en opbouw van de trainingen wisselt.

Doel

Vergroten van kennis over ggz-problematiek. Geven van inzicht in de gevolgen hiervan voor cliënten. Vergroten van betrokkenheid door het geleerde te koppelen aan eigen ervaringen. Opbouwen van een visie over de mogelijkheden die de WMO biedt voor ggz- en oggz-clianten. Bereiken dat ambtenaren ggz- en oggz-clianten goed bejegenen.

Doelgroepen

Gemeentelijke beleidsmedewerkers en WMO-loketambtenaren. De trainingen worden meestal per gemeente gegeven.

Tips

Trainingen gericht op begrip en gedragsverandering hebben een grotere impact dan alleen theoretische informatie-overdracht. Inzichtgevende werkwijzen en ervaringsverhalen vormen de basis. Doordat ervaringsdeskundige (ex-)cliënten de training verzorgen, krijgen de theoretische onderdelen een praktisch kader. Zo gaat bij de deelnemers de informatie meer leven. De inzet van ervaringsdeskundigen zorgt dat deze informatie beter 'binnenkomt', waardoor er een grotere kans is op gedragsverandering. De cliëntenorganisatie kan de training aanbieden, maar de training heeft alleen effect als de gemeente vooraf volledige medewerking toezegt. Ambtenaren moeten worden vrijgeroosterd en moeten het nut van de training inzien.

Complexiteit

De (ex-)cliënten die de training geven zijn hiervoor opgeleid en maken gebruik van speciaal hiervoor ontwikkelde trainingsmethoden.

Kostenindicatie

Vergoeding voor het gebruik van de training en een (onkosten)vergoeding voor de trainers. Het kan onderdeel zijn van een activiteitenaanbod aan gemeenten, waarbij deze training als een los product verkocht wordt.

En verder...

De training kan door RCO's worden ingezet in de regio's Drenthe, Friesland, Eindhoven, Breda, Zaanstreek Waterland en Midden-Holland. In andere regio's op aanvraag.

7. Training: appels en (partici)peren, je kunt van elkaar leren!

Idee

Dit is een uitgebreide tweedaagse training voor beleidsmakers uit meerdere gemeenten. De eerste dag gaat de training in op het versterken en vergroten van het (eventueel) bestaande maatschappelijke steunsysteem. De tweede dag staat in het teken van de vraag of psychische kwetsbaarheid wel of niet als indicatie geldt voor welzijnsvoorzieningen. Op beide dagen vinden discussies plaats. Iedere subgroep formuleert een visie, doelen en verbeterpunten. Daarna kunnen de deelnemers een keuze maken uit verschillende workshops.

De deelnemers vertrekken met een verfrissend beeld over psychisch kwetsbare mensen en met nieuwe, creatieve ideeën om deze doelgroepen actiever te betrekken bij de samenleving. De deelnemers ontvangen achteraf de inhoud en uitkomsten van de training. De inbreng van deskundigen met diverse achtergronden zorgt voor een volledig beeld over de mogelijkheden en uitdagingen voor ggz-beleid in de WMO.

Uitgevoerd door

Gezamenlijke initiatiefgroepen Brabant en Limburg.

Doel

Vergroten van kennis over ggz-problematiek. Inzicht geven in de gevolgen hiervan voor cliënten. Vergroten van betrokkenheid door het geleerde te koppelen aan eigen ervaringen. Inspireren en stimuleren van creatieve nieuwe vormen van WMO-ondersteuning voor ggz- en oggz-clieënten. Uitwisseling van ervaringen en beleidsaspecten tussen gemeenten.

Doelgroepen

Wethouders en gemeentelijke beleidsmedewerkers.

Tips

Besteed voldoende tijd en aandacht aan een overtuigend programma. Zorg voor een effectieve werving en een professionele uitstraling bij de uitvoering. Zorg ervoor dat beleidsmakers uit verschillende gemeenten tegelijkertijd aan dezelfde training deelnemen.

Complexiteit

De organisatie is complex omdat de training zeer uitgebreid is en er een bijdrage nodig is van veel moeilijk te bereiken bestuursleden en managers. Het geheel moet bovenregionaal georganiseerd worden om voldoende deelnemers te werven en de uitwisseling van ervaringen mogelijk te maken.

Kostenindicatie

Het uitgebreide programma vergt een grote financiële investering. Die is in het genoemde geval onder meer besteed aan een professioneel gemaakte folder en een gerichte mailing. De deelnemers betalen een kostendekkend bedrag voor de trainingen. Dat bedrag is lager dan dat van commerciële trainingen, maar hoger dan wanneer men gewend is training of advies te krijgen van de eigen cliëntenorganisatie.

8. Training: deskundigheidsbevordering

Idee

Leden van initiatiefgroepen volgen een training op maat, gericht op de bevordering van deskundigheid over de WMO en op empowerment. Er zijn inhoudelijke modules zoals 'De WMO als participatiewet', 'Ggz in de WMO' en 'Gemeente en Beleidsplan'. Er zijn ook modules voor het trainen van vaardigheden zoals 'Onderhandelen en Argumenteren', 'Vergaderen en Notuleren' en 'Presentatie en PR'.

Uitgevoerd door

Vrijwel alle initiatiefgroepen die aan het Programma Lokale Versterking deel-

namen, hebben deze trainingen gevolgd. De trainingen werden gegeven na oprichting van de initiatiefgroepen. Regelmatige herhaling is nodig om elkaar scherp te houden. Nieuwe groepsleden kunnen een basiscursus volgen om hetzelfde fundament van kennis en vaardigheden te krijgen als de overige groepsleden.

Doel

Vergroten van kennis en vaardigheden die van belang zijn voor het functioneren in een WMO-raad. Empowerment van de leden van initiatiefgroepen.

Doelgroepen

Ggz-vertegenwoordigers in WMO-raden. Overige belangenbehartigers van cliëntenorganisaties ggz.

Tips

Door de training gezamenlijk te volgen, zorgen zwakke en sterke punten bij de deelnemers voor een lerend effect dat verder gaat dan de oorspronkelijke training. Deelnemers moeten gemotiveerd zijn en het programma moet zijn afgestemd op hun behoeften.

Complexiteit

De trainingen worden gegeven door deskundige, ervaren trainers.

Kostenindicatie

Bij trainingen van meerdere dagdelen loopt dit op tot enkele duizenden euro's. Kosten voor het inhuren van de trainer, de locatiehuur en catering.

9. In gesprek met de politiek

Idee

Cliënten houden een openbaar gesprek met lokale politici over deelname aan de samenleving van mensen met een psychische beperking. De politici horen de ervaringen van één van de cliënten. Daarna gaat het gesprek over wat cliënten nodig hebben om deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Het openbaar gesprek wordt in een persbericht aangekondigd. Iedereen is welkom om mee te praten.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Delft, Westland, Oostland.

Doel

Voorlichting aan lokale politici. Beïnvloeding van beeldvorming. Bekendheid van de problematiek van ggz-cliënten vergroten bij de lokale politiek. Inventariseren van praktijksituaties. Profileren van de initiatiefgroep.

Doelgroepen

Lokale raads- en commissieleden.

Tips

De bijeenkomst is interessant voor raadsleden die zich bezighouden met Welzijn. Als de gemeente hier een commissie voor heeft, dan kan de datum in overleg met die commissie afgestemd worden. Nodig sowieso diverse politieke partijen uit; vraag of men de uitnodiging onder alle leden van de partij wil verspreiden. Zorg voor voldoende relevante politici/raadsleden. Zorg voor een goede dagvoorzitter of gespreksleider.

Complexiteit

De voorbereiding is vergelijkbaar met het organiseren van een bijeenkomst met externe deskundigen.

Kostenindicatie

Zaalhuur, catering, gespreksleider.

10. Radiospotjes

Idee

In een serie radiospotjes vertelt iemand levensverhalen van ggz-cliënten. De spotjes vergroten de herkenning van ggz-klachten en laten mensen beseffen dat iedereen ggz-problematiek kan krijgen; de vertellers zijn mensen 'zoals u en ik'. Ze zijn alleen toevallig in aanraking gekomen met de ggz maar willen gewoon blijven meedoen in de maatschappij. Alle spotjes sluiten af met een verwijzing naar de lokale initiatiefgroep.

Uitgevoerd door

De spotjes zijn gemaakt in de beginfase van de initiatiefgroep Delft, Westland, Oostland. Ze werden uitgezonden door lokale en regionale radiostations. De initiatiefgroep plukte de vruchten; ze werd steeds vaker gevraagd om ervaringsdeskundigen te leveren en advies uit te brengen.

Doel

Voorlichting, verbetering van beeldvorming en profilering van de initiatiefgroep.

Doelgroepen

Ambtenaren en politici.

Tips

Lokale en regionale omroepen zijn soms bereid de spotjes gratis uit te zenden en er ook tijdens een programma aandacht aan te besteden.

Complexiteit

De ontwikkeling van professionele spotjes is complex. Er moet een aansprekende tekst zijn, goede insprekers en een professionele opnamestudio gehoord worden.

Kostenindicatie

Gratis als het tot een deal komt met de radio-omroep en als de bestaande spotjes van de initiatiefgroep Delft, Westland, Oostland worden gebruikt.

11. Toneelgroep M. Power: theater & gastlessen

Idee

De toneelgroep M. Power is opgericht om aansprekende voorstellingen voor jongeren te maken over het thema 'anders zijn'. De spelers weten wat het is om psychiatrische problemen te hebben en 'anders' te zijn. Ze leggen zich niet neer bij hun rol van cliënt, maar laten zien dat iedereen 'anders' kan worden. Veel jongeren hebben te maken met psychische problemen. Maar de angst om voor 'gek' te worden versleten weerhoudt hen ervan om hulp te zoeken. M. Power wil aan jongeren laten zien dat ook een leven met psychiatrische problemen boordevol mogelijkheden zit. In 2008 ging M. Power op tournee langs de theaters met de besloten voorstelling voor middelbare scholen: 'Te Gek om Jong te zijn!'.

Uitgevoerd door

De toneelgroep bestaat uit ervaringsdeskundigen en werd opgericht door cliëntenorganisatie RCO De Hoofdzaak, Noord-Holland Noord.

Doel

Verbeteren van de beeldvorming bij jongeren rond psychische problemen. Bespreekbaar maken van het onderwerp bij jongeren. Aandacht voor jeugdpsychiatrie. Empowerment en dagbesteding van de toneelspelers.

Doelgroepen

Jongeren, scholen en docenten.

Tips

Bereid de toneelvoorstelling voor door (gast)lessen op school. Zorg voor optimale medewerking van scholen en een geschikte locatie om op te treden. Bij oprichting van een eigen theatergroep: zorg voor ervaringsdeskundigen, een goede verhaallijn en een goede regisseur.

Complexiteit

Het vergt enige organisatie om tot afstemming met spelers, regisseur en de school te komen. De voorstelling en de gastlessen moeten inhoudelijk op elkaar aansluiten.

Kostenindicatie

Kosten voor (het in stand houden van) de toneelgroep. Kosten voor de locatie om op te treden en voor de (onkosten)vergoedingen van degenen die de gastlessen verzorgen.

12. Beleidstheater

Idee

Beleidsmedewerkers weten vaak niet goed wat er speelt bij cliënten en willen graag meer informatie vanuit deze doelgroep. Daartoe formuleren zij een aantal relevante thema's die door een toneelgroep, deels bestaande uit cliënten, wordt uitgebeeld in herkenbare situaties. Aan de hand van de uitvoering bespreken alle aanwezigen de problemen en proberen in een open sfeer oplossingen te bedenken. Medewerkers van het wijkbureau en WMO-loket zijn aanwezig om vragen ter plekke te beantwoorden.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Middenwestelijk Utrecht, samen met toneelgroep 'Uitgesproken' van Altrecht Talent en theatergroep 'Spotlicht', bestaande uit (ex-)daklozen en thuislozen. De methode is ontwikkeld nadat de gemeente Utrecht geld beschikbaar gesteld had voor alternatieve vormen van participatie. Het doel was om mensen te bereiken die niet geïnteresseerd zijn in officiële inspraakorganen of daar geen tijd voor hebben.

Doel

Verzamelen van informatie over knelpunten zodat beleid kan worden aangepast. Bewustwording en beeldvorming. Empowerment van cliënten.

Doelgroepen

Beleidsambtenaren, medewerkers WMO-loket en wijkbureau, cliënten.

Tips

De keuze van de sketches begint met een goede inventarisatie van thema's waar beleidsmedewerkers meer over willen weten van cliënten. De theatergroep moet hierbij goed inhoudelijk samenwerken met de beleidsmedewerker(s) en de regisseur.

Complexiteit

Een goede samenwerking tussen organisatie, theatergroep en gemeente is een voorwaarde.

Kostenindicatie

Kosten voor de locatie, catering, theatergroep, regisseur en verslaglegging.

13. Fototentoonstelling 'WMO? Anders zien!'

Idee

De fototentoonstelling 'WMO? Anders Zien!' toont foto's van mensen uit de ggz en oggz binnen de negen prestatievelden van de WMO. Bij elke foto hangt een korte tekst met uitleg. Bij de tentoonstelling hoort ook een informatiefolder. De fototentoonstelling kan gratis aan gemeenten worden 'verhuurd' om in het gemeentehuis neer te zetten op een plek die voor ambtenaren, bestuurders en publiek toegankelijk is. Via lokale media kan aandacht worden gevraagd voor de tentoonstelling en de (eventuele) officiële opening.

Uitgevoerd door

De tentoonstelling werd in opdracht van de initiatiefgroep Oost Gelderland gemaakt door een professionele fotograaf. Van de succesvolle tentoonstelling is een tweede versie gemaakt die het gehele land is doorgereisd en zowel te zien was in gemeentehuizen als op conferenties en andere bijeenkomsten.

Doel

Voorlichting, beeldvorming en in gesprek komen met beleidsambtenaren en burgers.

Doelgroepen

Beleidsambtenaren WMO, medewerkers, bestuurders en inwoners van de gemeente.

Tips

Doordat de foto's op staken in losse blokken staan, is de tentoonstelling heel flexibel en in elke ruimte te plaatsten. Zorg voor toestemming en overleg waar en wanneer de fototentoonstelling geplaatst mag worden. Publiciteit rond de opening vergroot de belangstelling.

Complexiteit

De fototentoonstelling is gratis te huren bij het Landelijk Platform GGz. Het halen, brengen en plaatsen moet zelf georganiseerd worden.

Kostenindicatie

Gratis bij gebruikmaking van de bestaande tentoonstelling. Vervoerskosten.

14. Aanschuiven bij de thee

Idee

Bij deze activiteit worden cliënten door lokale politici, gemeenteambtenaren en belangenbehartigers bezocht op het DAC. De WMO is voor veel cliënten een ver-van-hun-bedshow. Door middel van een groepsgesprek krijgen zij informatie

over de WMO. Door de dagelijkse leefwereld van cliënten in ogenschouw te nemen, worden de uitvoerders van de WMO dichterbij de cliënten gebracht. Het is belangrijk dat beide partijen elkaar beter leren kennen; door veranderende financieringsstromen moet de gemeente het DAC meefinancieren.

Uitvoering

Initiatiefgroep Lokale Versterking Amsterdam en Dagactiviteitencentrum Wingerd in Amsterdam-Noord.

Doel

Voorlichting over de WMO. Verzamelen van praktijkervaringen en knelpunten.

Doelgroepen

Cliënten van de (o)ggz. Belangenbehartigers, politici en gemeenteambtenaren.

Tips

Vooraf moet bekeken worden welke wensen en behoeften beide partijen hebben en welke gespreksonderwerpen en -methoden het meest geschikt zijn. Een goede gespreksleider die bekend is met de thematiek is belangrijk. Hij/zij moet mensen in hun waarde laten en de lijn van het gesprek goed kunnen vasthouden.

Complexiteit

Gering.

Kostenindicatie

Met medewerking van het Dagactiviteitencentrum kan dit gratis. Onkostenvergoeding. Kosten voor gespreksleider en/of notulist.

15. Met de wethouder de straat op

Idee

Een wethouder gaat samen met een ervaringsdeskundige een dag op stap langs plekken waar lotgenoten, dak- en thuislozen elkaar ontmoeten. De ontmoetingen zijn spontaan en onvoorbereid. Vraag de wethouder een verslag te schrijven over zijn ervaringen.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Den Haag.

Doel

Voorlichting, bewustwording en belangenbehartiging. Vergroten van de betrokkenheid van de wethouder bij de doelgroep.

Doelgroep

Wethouders.

Tips

Het contact van mens tot mens heeft meer impact dan alleen informatie-overdracht. Een 'klik' tussen de wethouder en zijn reisgenoot werkt bevorderend. Beiden moeten oprecht geïnteresseerd zijn. Evaluatie kan voor beide partijen belangrijk zijn.

Complexiteit

Organisatorisch eenvoudig.

Kostenindicatie

Bloemetje voor de wethouder en ervaringsdeskundige 'reisleider'.

16. Multiloog-gesprekken

Idee

Multiloog is een gespreksmethode waarbij mensen met verschillende achtergronden onvoorwaardelijk naar elkaar luisteren, zonder te oordelen en in een veilige omgeving waarbij anonimiteit gewaarborgd is. Cliënten, beleidsmakers en hulpverleners kunnen hiermee dezelfde taal spreken en tot de kern komen van de wensen en mogelijkheden voor het WMO-beleid.

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Lokale Versterking Amsterdam en Initiatiefgroep Oost-Gelderland.

Doel

Inventariseren van praktijkervaringen van cliënten, analyse van knelpunten. Voorlichting gericht op visievorming en gedragsverandering rond bejegening. Empowerment van cliënten.

Doelgroep

Cliënten, beleidsmedewerkers, hulpverleners.

Tips

Belangrijk is een deskundige gespreksleider die deze methode beheerst. Zorg voor een sfeervolle locatie en voor deelnemers uit meerdere doelgroepen. Bij de organisatie is werving belangrijk, evenals de keuze van de gespreksonderwerpen.

Complexiteit

De methode kan alleen toegepast worden onder begeleiding van een ervaren gespreksleider.

Kostenindicatie

Kosten van de begeleider en eventueel kosten voor het huren van de ruimte en de catering.

Achteraf

Hulpverleners en beleidsmakers herkenden de neiging om over de hoofden van cliënten heen te stappen 'om doelen te halen' die van hen verwacht werden. Cliënten herkenden het niet gehoord worden en het alleen achterblijven met moeilijke kwesties, de goede wil van hulpverleners ten spijt.

17. Mystery Guests

Idee

Een kwaliteitsonderzoek door zogenaamde Mystery Guests. Een cliënt gaat naar het WMO-loket, vergezeld door een begeleider. Ze doen een aanvraag aan de hand van een vooraf opgestelde casus. Achteraf beoordelen ze de werkwijze van de WMO-lokettist. Aandachtspunten zijn onder andere de bejegening, kennis van de ggz-problematiek en de vindbaarheid van het loket.

Uitgevoerd door

Oorspronkelijk de initiatiefgroep Drenthe. In Overijssel werd het samen met Zorgbelang uitgevoerd. Binnen het Programma Lokale Versterking vonden meerdere Mystery Guest-onderzoeken plaats. In 2010 en 2011 coördineert het Landelijk Platform GGz een landelijk onderzoek onder de titel '(O)ggz-spiegel' waarbij 80% van de gemeenten wordt bezocht door vrijwilligers van Regionale Cliëntenorganisaties. Zij opereren dan niet als Mystery Guest maar openlijk en werken met een uniforme vragenlijst.

Doel

Kwaliteitsverbetering van WMO-loketten. Contact tussen doelgroepen en cliënten (o)ggz.

Doelgroep

WMO-consulenten, WMO-beleidsmedewerkers, wethouders, cliënten.

Tips

De WMO-loketten blijken goed te beoordelen. Door in meerdere gemeenten hetzelfde onderzoek uit te voeren worden onderlinge verschillen goed zichtbaar. De resultaten komen in een onderzoeksverslag met praktische tips voor gemeenten.

Kostenindicatie

Dit was een groot landelijk project van het LPGGz met een looptijd van 2 jaar. Zie www.platformggz.nl/lpggz/projecten_2009_2012/o_ggzspiegel.

18. Kwartiermakersfestival

Idee

De term 'kwartiermaken' komt uit het leger en houdt in dat een ruimte voorbereid wordt op de komst van een groep mensen. Bij deze activiteit betekent het dat er in de maatschappij plaats wordt gemaakt voor mensen met een psychiatrische achtergrond. Zij laten op een Kwartiermakersfestival hun talenten op creatief gebied zien door exposities van beeldende kunst, theatervoorstellingen, poëzie, filmvertoningen, sportieve activiteiten en verschillende workshops. De insteek van het festival is concreet, positief en laagdrempelig. Integratie met de organisatie, de activiteiten en het publiek is het uitgangspunt. Het eerste Kwartiermakersfestival werd in 2002 in Haarlem gehouden. Sindsdien groeit het aantal festivals snel. Zie ook www.kwartiermaken.nl

Uitgevoerd door

Initiatiefgroep Midden-Brabant en Noord-Oost-Brabant in samenwerking met diverse andere organisaties. Zorgbelang Gelderland. De initiatiefgroepen werkten samen met lokale organisaties.

Doel

Integratie van (o)ggz-cliënten met algemeen publiek, verbetering van beeldvorming, voorlichting. Empowerment van cliënten.

Doelgroepen

In principe iedereen.

Tips

Voldoende financiering, medewerking van instellingen en organisaties van ggz- en oggz-cliënten. Zorg voor voldoende draagvlak en PR.

Complexiteit

Door de veelzijdigheid van de festivals en de betrokkenheid van een groot aantal mensen, is er een uitgebreide en langdurige organisatie nodig.

Kostenindicatie

Afhankelijk van de te organiseren onderdelen van het festival. In de praktijk is een specifieke projectsubsidie nodig om het rond te krijgen.

A red sign with white text is the central focus, attached to a wooden stall with a clothespin. To the left, a white mannequin torso is visible, wearing a green bikini top and a green fabric tied around its waist. The background shows an outdoor market stall with various items hanging on racks, including colorful clothing and a striped shirt. A person is partially visible in the background. The sign is mounted on a wooden structure, and the overall scene is brightly lit, suggesting a sunny day.

**Hier
wordt u
gematst!**

10.

Producten ter inspiratie

10. Producten ter inspiratie

Een overzicht van een aantal informatieve en creatieve producten die door diverse initiatiefgroepen tijdens het Programma Lokale Versterking zijn ontwikkeld voor cliënten en gemeenten. De meeste zijn gratis te downloaden op www.platformggz.nl

1. Brochure: 'Hallo, wij zijn er ook nog'

De initiatiefgroep Utrecht Middenwest ontwikkelde deze brochure, gericht op gemeentebestuurders en beleidsmakers. De inhoud is landelijk van toepassing. De brochure belicht de wensen van ggz-cliënten in het kader van de WMO.

2. Wegwijzer: 'WMO, Kans voor anders'

Overzichtelijke wegwijzer, voorheen WMO-workmate genoemd, geschikt voor alle gemeenten. Bevat aanbevelingen, doelgroepomschrijving, belemmeringen en belangen per levensgebied en per prestatieveld. Ontwikkeld door Lokale Versterking Limburg, met bijdragen van Provinciaal Platform GGZ Zorgvragers Limburg, Lokaal Sterk Brabant en Cliënten Advies Bureau Noord- en Midden-Limburg.

3. Krant: 'Aangenaam (kennis te maken)'

Een levendige krant vol ervaringsverhalen. De twaalf pagina's tellende krant op tabloidformaat is een gezamenlijke productie van de initiatiefgroepen Zaanstreek-Waterland / West-Friesland en Kennemerland, Amstelland en Meerlanden (KAM). Uitgangspunt is dat levensverhalen van mensen meer informatie verstrekken dan beleidsanalyses. Medio 2009 verscheen een tweede krant met nieuwe ervaringsverhalen.

4. Boek: 'Beschadigd maar niet geknakt'

Een boek over het leven van beschadigde mensen, die door omstandigheden verslaafd of dakloos zijn geworden of anderszins in aanraking zijn gekomen met de ggz. Doel van het boek was het wegnemen van vooroordelen en onwetendheid over (o)ggz-cliënten.

Te verkrijgen bij: Initiatiefgroep GGz WMO Drenthe.

5. Boek: 'Verbinden door dialoog'

Een weergave van gesprekken tussen ggz-cliënten en de politiek, (cliëntenbelangen)organisaties en burgers over de ggz, maatschappelijke opvang en participatie van cliënten in Den Haag. Geschreven door initiatiefgroep Lokale Versterking Den Haag.

6. Dvd: 'Het kan iedereen overkomen'

Dvd met vier levensverhalen van ervaringsdeskundigen uit de ggz, verslavingszorg en maatschappelijke opvang. Gerealiseerd door ZOG Midden-Holland en initiatiefgroep Lokale Versterking Midden-Holland.

Te verkrijgen bij: ZOG Midden-Holland.

7. Dvd: '180 cliënt-gestuurde projecten'

Bas Westerweel gaat op bezoek bij vier cliëntgestuurde projecten van, voor en door mensen met een psychische handicap. Uitgegeven door LFOS (Landelijke Federatie Ongebonden Schilvoorzieningen) en Programma Lokale Versterking.

Gratis te verkrijgen bij: LFOS, 030-604 5578 of: info@lfos.nl

8. Dvd: 'Tussen goot en geluk'

Vijf ex-daklozen maakten onder begeleiding een docufilm. Zij vertellen over heden, verleden en toekomst. Dit filmportret werd mogelijk gemaakt door bijdragen van de Provincie Gelderland en het Oranjefonds.

Te verkrijgen bij: Stichting Het Kruispunt, www.kruispuntnijmegen.nl

9. Dvd: Dagbestedingsactiviteiten dak- en thuislozen

De documentaire, gerealiseerd door Pak AaN, belicht het leven van een aantal dak- en thuislozen en geeft een beeld van de verschillende activiteiten.

Te verkrijgen via: www.pakaan.net of info@pakaan.net

10. Dvd: 'Betrokken SAMENleving'

Voorlichtingsfilm met acht ervaringsdeskundigen ter verbetering van de beeldvorming rondom dak- en thuislozen, vrouwenopvang en verslaafdenzorg. De dvd laat drie vernieuwende initiatieven zien: een opzet voor hostels voor verslaafde daklozen, maatschappelijke opvang in een voormalig fabrieksgebouw in combinatie met commerciële bedrijvigheid en (ex-)daklozen die werken aan opvang in zelfbeheer.

Uitverkocht.

11. Dvd: 'Wij en de WMO'

Aan de hand van drie levensverhalen komen drie onderwerpen aan bod: isolement en samenleving, medicatie en alleen op stap. Gemaakt door de initiatiefgroep Drenthe.

Uitverkocht.

12. WMO-waaier: Obstakels, voorwaarden en aanbevelingen

Een uitwerking van de mogelijkheden en uitdagingen voor het WMO-beleid voor ggz-cliënten. In deze waaier worden diverse aspecten van de negen prestatievelden van de WMO behandeld. Ontwikkeld door de WMO-werkgroep, een samenwerking tussen cliëntenraden GGNet en Programma Lokale Versterking. www.platformggz.nl/thema-WMO/producten

11.

Meer over

Programma

Lokale

Versterking

11. Meer over Programma Lokale Versterking

Op 1 januari 2007 werd de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) ingevoerd. Vanaf toen waren gemeenten verantwoordelijk voor doelgroepen die ze nauwelijks kenden: mensen met psychische beperkingen, verslavingsproblematiek, vrouwen uit de vrouwenopvang, dak- en thuislozen, zorgmijders etc. Het bleek moeilijk om informatie van en over deze groepen te krijgen. Daarom heeft het Landelijk Platform GGz het Programma Lokale Versterking in het leven geroepen om de belangenbehartiging en participatie van deze doelgroepen te verbeteren.

Missie van het programma

De missie van het Programma Lokale Versterking luidde: Het Programma Lokale Versterking GGz WMO biedt mensen met een psychische beperking, met een verslavingsprobleem, uit de vrouwenopvang en dak- en thuislozen mogelijkheden om actief en op eigen gearde wijze mee te doen aan de samenleving. Met als doel de cliëntenbelangen binnen de WMO op een hoger peil te brengen en de politieke en publieke opinie over hen te beïnvloeden. Het Programma doet dit door hen op lokaal en regionaal niveau bijeen te brengen om op formele en informele wijze hun eigen belangen te behartigen. Zij krijgen hierbij ondersteuning in de vorm van kennis, handreikingen en financiële middelen.

Doelstellingen van het programma

Binnen deze missie streefde het Programma Lokale Versterking vier doelstellingen na:

1. Meer en beter

Meer psychisch kwetsbare mensen en hun naasten betrekken bij de uitvoering van de WMO en de totstandkoming van de WMO-voorzieningen. Deelnemers die participeren in WMO-adviesraden beter toerusten om (politieke) invloed te kunnen uitoefenen.

2. Solidariteit en samenwerking

Actief de samenwerking zoeken en aangaan met bestaande lokale en regionale cliënten- en gehandicaptenorganisaties.

3. Verbetering van de beeldvorming

Kennis over psychisch kwetsbare burgers vergroten bij gemeenteraadsleden, wethouders, ambtenaren en organisaties die een rol hebben in de uitvoering van de WMO. Zo krijgen zij een realistischer beeld van deze groepen.

4. Borging van de resultaten en ervaringsdeskundigheid

Het onderbrengen van kennis en menskracht bij de lokale cliëntenorganisaties en het bieden van ondersteuning bij het verkrijgen van subsidies. Met als

doel de opgedane kennis, netwerken, ervaringen, resultaten én de ervaringsdeskundigen te behouden om voortgang te geven aan het ingezette proces van participatie en belangenbehartiging van mensen uit de doelgroepen.

Doelgroepen zoals door het programma vertegenwoordigd

Tot de doelgroepen van het Programma Lokale Versterking behoren, ongeacht leeftijd, culturele of religieuze achtergrond:

- mensen met psychische, psychosociale en/of psychiatrische problematiek;
- mensen met gedrags, leer- en/of ontwikkelingsproblemen (bv. autisme, ADHD, PDD-NOS, etc.);
- mensen met kwetsbaarheden, beperking(en) en/of handicaps;
- mensen met verslavingsproblemen/verslaving(achtergrond);
- mensen die thuis- of dakloos zijn ('gebruikers maatschappelijke opvang');
- gebruikers van vrouwenopvang ('gebruikers Vo');
- familie, naastbetrokkenen en mantelzorgers.

Werkwijze en organisatie van het programma

Binnen het Programma Lokale Versterking waren 35 regionale initiatiefgroepen actief. Deze bestonden uit ervaringsdeskundige vrijwilligers: mensen uit de ggz, maatschappelijke opvang, verslavingszorg, vrouwenopvang en naastbetrokkenen. Onder hen bevonden zich ook veel leden van lidorganisaties van het Landelijk Platform GGz. Het programma ging uit van de kracht van de ervaringsdeskundige vrijwilligers; de doelgroep zelf.

In hun regio's hielden de initiatiefgroepen zich bezig met de kern van het programma; het versterken van de lokale belangenbehartiging van en door psychisch kwetsbare mensen. Programma Lokale Versterking schreef niet voor hoe zij dit moesten aanpakken; dit bepaalden de groepen zelf, binnen de kaders van de eerder genoemde doelstellingen. Het Landelijk Platform GGz zorgde voor projectleiding en projectmedewerkers en bood inhoudelijke, facilitaire en financiële ondersteuning.

Resultaten van het programma

De resultaten tonen aan dat dit programma aan een behoefte voldeed. Wel werd duidelijk dat de (o)ggz-doelgroepen (nog) niet in staat zijn om de opgebouwde kennis, infrastructuur en menskracht overeind te houden zonder aanvullende financiering. Het Programma Lokale Versterking is eind 2009 gestopt. De initiatiefgroepen van Programma Lokale Versterking zijn allemaal geborgd bij een Regionale Cliëntenorganisatie (RCO) of Zorgbelang. Een overzicht daarvan vindt u op www.platformggz.nl

Bronnen en literatuur

Workmate voor een sterke burger. Effectieve cliëntenparticipatie in de WMO

Een handleiding voor gemeentelijke beleidsbeïnvloeding met aandachtspunten, standpunten en beïnvloedingsinstrumenten, Zorgbelang Brabant, mei 2008, 3e herziene druk, inclusief aanvullingen.

WMO-handreikingen

Programma VCP ontwikkelde meerdere WMO-handreikingen. Voor dit boek is met name gebruik gemaakt van de handreiking 'Cliëntenparticipatie en de WMO' en 'Lokale belangenbehartiging hard nodig met uitbreiding gemeentelijke taken'. Voor een overzicht van de handreikingen: www.programmavcp.nl/informatie/WMO.

Participeren in WMO-beleid: ontwerpen, adviseren, vernieuwen.

Trudie Nederland e.a., Verwey Jonker Instituut, 2008.

Maak het zichtbaar! Aandacht gevraagd voor RCO's.

2007, VO!CE Nederland.

Cliëntenparticipatie in de maatschappelijke opvang. Hoe doet u dat?

K. Sok, M. Talma, P. Van Leeuwen-Dekker, NIZW.

Specifieke doelgroepen van de WMO. Van meepraten naar meedoen en meehelpen.

W. Blauw, C. Brink, A. Van Bergen 2007. www.invoeringwmo.nl bij het tabblad 'gereedschapskist'. In deze handreiking staan concrete participatievoorbeelden uitgewerkt.

Handreiking OGGZ in de WMO.

J. Wolf. 2006. www.invoeringwmo.nl bij het tabblad 'gereedschapskist'.

Colofon

Deze uitgave van het Landelijk Platform GGz kwam tot stand dankzij subsidie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en is bedoeld ter afsluiting van het landelijke Programma Lokale Versterking dat van 2006 tot en met 2009 werd uitgevoerd. Met deze uitgave wordt beoogd alle opgedane kennis en ervaring over te dragen aan cliëntenorganisaties die (willen) meedoen in de WMO-raad van hun gemeente of anderszins betrokken willen worden bij lokale belangenbehartiging.

Redactie, eindredactie en productiebegeleiding

Ellis van de Bilt, afdeling communicatie Landelijk Platform GGz

Tekstbewerking

Schrijf-Schrijf, Eric de Frel

Tekst

Trudy Jansen

Vormgeving

Anker & Strijbos, Menno Anker | Design

Fotografie

Nationale Beeldbank

Druk

Drukkerij Atlas

Oplage

1000

Bestellen via: info@platformggz.nl

Downloaden op: www.platformggz.nl

© Landelijk Platform GGz

Postbus 13223, 3507 LE Utrecht

030-2363765

WMO doe-boek voor cliënten- organisaties

Iedereen moet zoveel mogelijk kunnen meedoen aan de samenleving, dat is wettelijk vastgelegd in de WMO, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Maar niet iedereen kan even goed meedoen. Vooral mensen uit de geestelijke gezondheidszorg en openbare geestelijke gezondheidszorg staan (nog steeds) op achterstand. Voor hen is het moeilijk om wensen en behoeften voor het gemeentelijk voetlicht te krijgen. Dit WMO-doeboek biedt tips en trucs waarmee regionale cliëntenorganisaties actief aan de slag kunnen om het WMO-beleid in hun gemeente op originele én effectieve wijze te beïnvloeden.

Landelijk Platform GGz

Postbus 13223 - 3507 LE Utrecht - www.platformggz.nl